

GEOGRAFSKI OBZORNIK

LETO 2006 LETNIK 53 ŠTEVILKA 2

Minimalne temperature
Mednarodno prostovoljno delo
Ljubljansko geografsko društvo

Pogum

Zanimivo, kako se večinoma učimo pomena besed. Vesel - žalosten, bel - črn, star - mlad, pogum - strah, ... Nasprotja so očitno najbolj privlačna, zbudijo v naših razmišljanjih najhitrejšo, najbolj jasno predstavo. Podobno velikokrat ocenjujemo ljudi in njihova dejanja: (ne)sposoben, (ne)motiviran, počasen, iznajdljiv ipd. Seveda so to zelo hitre oznake, mnogokrat celo prehitre, preveč površne, premalo domišljene in za večino primerov (na žalost) dokončne ali celo zmotne, neresnične, škodljive.

Obstajajo pa dejanja, ki jih lahko brez velikih pomislekov opredelimo kot pogumna. Glede tega ima verjetno vsak posameznik izoblikovano paleto kriterijev. Za nekoga je pogumno iti na operacijo, drugemu predstavlja test poguma adrenalinski šport. Vendar pogum ni vedno le odločitev, da "nekaj upam narediti". Pogum je še marsikaj več. Pomeni v resnici sprejemati odločitve za dobro. Za to, kar v sebi čutimo, da je dobro, da lahko tok stvari preusmeri v dobro in da je to naša prava življenjska pot.

Modrecem se je že zdavnaj zapisalo, da je pogum krepost in ne norost. S tega vidika lahko vrednotimo odločitev posameznika za prostovoljno delo. Precej nemoderna beseda in dejavnost, ki pa ima veliko humano težo. Pomagati nekemu, pa naj bo to blizu ali daleč, ki ga poznaš ali ti je popolnoma tuj, je postalo v današnjem času že kar hvalevredno dejanje, čeprav bi verjetno moralo biti na seznamu obveznih dejanj in vrednot vsakega posameznika – in to vsak dan, začeniši v najbližji življenjski sredini. In ker je tega očitno med nami premalo, dobiva ta dejavnost še večjo vlogo.

Prav tako je potreben pogum, da pri minus 40 °C in v zgodnjih jutranjih urah prečiš laze, planine in mrazišča po Sloveniji. Vendar se za tem skriva še marsikaj: ne le pogum, pač pa tudi vedoželjnost, interes, odgovornost. In ves ta preplet nekih pozitivnih aktivnosti, doživljanj in izkustev počasi vodi k pogumu. Stvari ne pridejo same po sebi. Zato je potrebno marsikaj narediti. Relativno enostavno je ustanoviti društvo. Da pa le-to že več kot dvajset let uspešno deluje, seveda z bolj ali manj obveznimi viški in nižki, zahteva od skupnosti in posameznika posebno veliko žlico entuzijazma, konec koncev tudi poguma.

Poguma ni mogoče kupiti v trgovini, treba ga je graditi, negovati in pomagati tudi drugim, da ga razvijejo. Kako daleč smo pri opravljanju te naloge, pa najboljše ve vsak sam. In še nekaj: pravijo, da je sreča na strani pogumnih. Vredno poizkusiti?!

Irma Potočnik Slavič

GEOGRAFSKI OBZORNIK

strokovna revija za popularizacijo geografije

Izdajatelj: **Zveza geografskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana**
 Za izdajatelja: **mag. Mitja Bricelj**
 ISSN: **0016-7274**

Odgovorna urednica: **mag. Irma Potočnik Slavič**

Uredniški odbor: **dr. Dejan Cigale, Karmen Cunder, mag. Drago Kladnik, dr. Ana Vovk Korže, mag. Irena Mrak, Dejan Mužina, mag. Miha Pavšek, mag. Mimi Urbanc**

Upravniki revije: **Primož Gašperič**

Elektronski naslov uredništva:

irma.potocnik@ff.uni-lj.si

Spletna stran: **www.zrc-sazu.si/zgds/go.htm**

Zasnova in oblikovanje: **Nina Malovrh**

Tisk: **Tiskarna Oman**

Finančna podpora: **Ministrstvo za šolstvo,**

Ministrstvo za okolje in prostor

Cena: **650,00 SIT (2,7 €)**

Transakcijski račun: **02010-0014166331**

Nova Ljubljanska banka, d.d., Ljubljana,

Trg republike 2, 1000 Ljubljana

Izhaja 4-krat letno kot enojna ali dvojna številka.

Geografski obzornik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugod.

Uredništvo si pridružuje pravico do (ne)objave, krajšanja, delnega objavljanja prispevkov v skladu z uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Prispevke pošljite natisnjene in po elektronskem mediju na naslov in elektronsko pošto uredništva. Poslanih prispevkov ne vračamo.

GEOGRAPHIC HORIZON

professional magazine for popularization of geography

Publisher: **Association of the Geographical Societies of Slovenia, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia**

For the publisher: **Mitja Bricelj, M.Sc.**

ISSN: **0016-7274**

Editor: **Irma Potočnik Slavič, M.Sc.**

Editorial board: **Dejan Cigale, Ph.D.; Karmen Cunder; Drago Kladnik, M.Sc.; Ana Vovk Korže, Ph.D.; Irena Mrak, M.Sc.; Dejan Mužina; Miha Pavšek, M.Sc.; Mimi Urbanc, M.Sc.**

Administrator: **Primož Gašperič**

E-mail: **irma.potocnik@ff.uni-lj.si**

www: **www.zrc-sazu.si/agss/horizon.htm**

Design: **Nina Malovrh**

Print: **Oman**

Financial support: **Ministry of Education, Ministry of Environment and Spatial Planning**

Price: **4,50 USD**

Bank account: **01000-0000200097**

-010-7160-20885/0

Nova Ljubljanska banka, d.d., Ljubljana,

Trg republike 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

Fotografija na naslovnici:
VABLJIVA VISOKA BARJA
SEVERNE FINSKE

Avtorica:
BARICA RAZPOTNIK

Matej Ogrin, Iztok Sinjur, Darko Ogrin

Minimalne temperature v slovenskih mraziščih pozimi 2005/2006	4
--	---

Barica Razpotnik

Mednarodno prostovoljno delo - več kot le počitnice	13
--	----

Tanja Žnidarčič

Ljubljansko geografsko društvo - generacijski most med geografi?	19
---	----

Simon Kušar

Vodniki Ljubljanskega geografskega društva: Slovenija II in III	28
--	----

Janez Nared

Slovenska mesta skozi čas	29
----------------------------------	----

Irena Mrak

Srečanje ameriških geografov 2006	30
--	----

Minimalne temperature

v slovenskih mraziščih pozimi 2005/2006

IZVLEČEK

Meritve pozimi 2005/2006 v več kot 20 mraziščih (v različnih slovenskih pokrajinah) potrjujejo znana fizikalna dejstva in kažejo, da se v teh mraziščih ob ugodnih meteoroloških pogojih pojavljajo precej nižje temperature od absolutnih minimumov, izmerjenih v mreži ARSO. V mrazišču Mrzla Komna (1592 m) je bila 25. 1. 2006 izmerjena najnižja temperatura doslej v Sloveniji: $-41,7\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Ključne besede:

minimalne temperature, jezero hladnega zraka, temperaturna inverzija, konkavne reliefne oblike, mrazišča.

ABSTRACT

The Minimum Temperatures of Cold Air Pools Measurements in winter 2005/2006 confirmed our assumptions, that temperatures in the cold air pools are much lower than temperatures, measured within national observing network. In alpine cold air pool Mrzla Komna on Komna plateau in Slovenian Julian Alps (1592 m a.s.l.), on January 25, 2006 the lowest temperature ever measured in Slovenia was recorded.

Key words:

minimum temperatures, cold air pool, temperature inversion, concave relief shapes.

Avtorji besedila:

MATEJ OGRIN, univ. dipl. geog.,
Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Slovenija
E-pošta: matej.ogrin@ff.uni-lj.si
IZTOK SINJUR, dipl. inž. gozd.,
Gozdarski inštitut Slovenije, Slovenija
E-pošta: iztok.sinjur@gozdis.si
DARKO OGRIN, dr. geog.,
Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Slovenija
E-pošta: darko.ogrin@ff.uni-lj.si

Avtorji fotografij:

LEA KAVALIČ, DARKO OGRIN, MATEJ OGRIN

COBISS I.04 strokovni članek

Reliefna razgibanost Slovenije se kaže tudi v pestrih lokalnih značilnostih vremena in posledično podnebja. Posamezne reliefne oblike lahko ob določenih atmosferskih pogojih vremensko dogajanje v neposredni okolici občutneje spremenijo, kar v daljšem času občutimo kot lokalno klimatsko značilnost. Primer močne povezanosti lokalne klime in reliefa so mrazišča, ki jih je v Sloveniji veliko.

Temperaturne razmere v mraziščih se precej razlikujejo od razmer, ki smo jih vajeni drugje po Sloveniji. Mehanizmi ohlajanja so bolj intenzivni, reliefna oblika pa omogoča nemoteno nočno ohlajanje, kar privede v radiacijskem tipu vremena do velikih razlik glede na okolico. Praviloma so mrazišča konkavne oblike, kar omogoča nabiranje in nadaljnje ohlajanje hladnega zraka. So različnih dimenzij, od manjših (nekaj 10 X 10 metrov velikih vrtač), do večjih, kot so kraška polja in uvale, konte in drage, kraške udornice in alpske krnice. Njihove dimenzije so od nekaj sto metrov do več kot 1 km po najdaljši osi, v globino pa merijo več kot 100 m. Za vsa mrazišča je značilno redno stekanje ohlajenega zraka z okoliških pobočij, s čimer se v njih tvorijo jezera hladnega zraka, ki sežejo največ do vrha reliefnega oboda (slika 1). Najnižje temperature so vedno na dnu mrazišč.

Pogoji za nočno ohlajanje zraka

Lokalni, lahko rečemo tudi mikroklimatski pogoji, se ustvarijo tedaj, ko vremenska dogajanja večjih velikostnih redov oslabijo. To pomeni, da morajo biti energijski in masni tokovi v atmosferi tako šibki, da lokalne razmere postanejo prevladujoče. Z drugimi besedami, vreme ne sme biti vetrovno, ne smejo se pojavljati padavine in nebo ne sme biti oblačno. Torej mora biti vreme jasno in mirno.

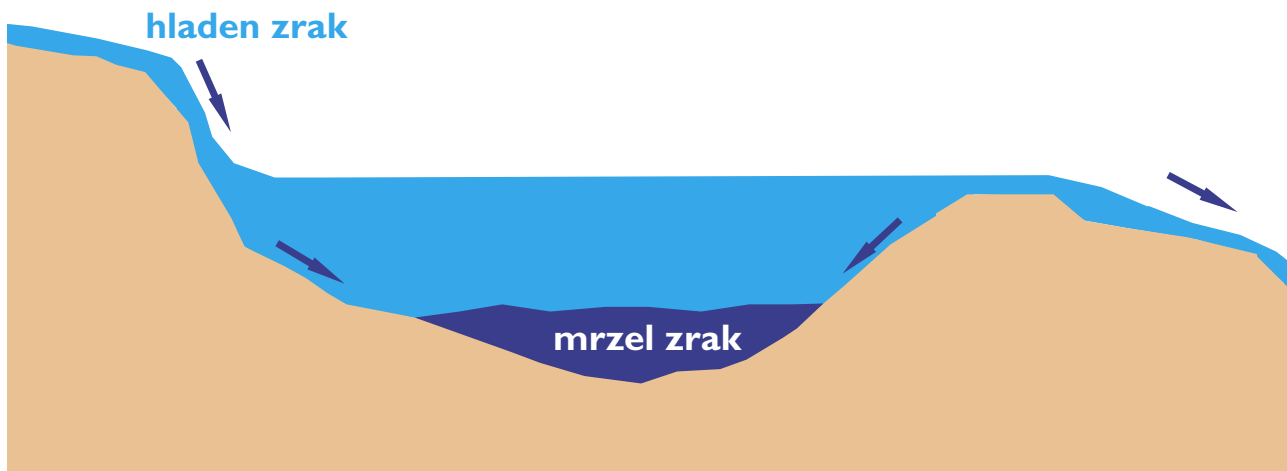
Brezvetrje in izostanek oblačnosti sta temeljna pogoja, ki omogočata izrazito nočno ohlajanje zraka. Veter onemogoča ohlajanje prizemne plasti, saj se z neprestanim mešanjem ozračja ohlajen zrak pri tleh meša s toplejšim nad njim. Oblačnost povzroči protisevanje oblakov, kar pomeni tok toplote proti tlu, ki pa ohlajanje zavre. Proces nočnega ohlajanja se še pospeši, če je atmosfera suha in če na tleh leži snežna odeja. Ker je vodna para najpomembnejši toplogredni plin, si ni težko predstavljati, da njena prisotnost v zraku močno zavira ohlajanje (tudi zato so meglena in oblačna jutra precej toplejša od jasnih).

Snežna odeja pospeši ohlajanje zraka pri tleh z dvema učinkoma. Sneg je zelo dober izolator, saj vsebuje približno od 50 do 95 % zraka, ki med ledenimi kristali miruje in onemogoči transport toplote. Na ta način prepreči dotok toplote iz tal preko snežne odeje v atmosfero. To ohrani tla toplejša, zrak nad snežno

Enotne definicije mrazišča ni. Geografski terminološki slovar (2) in Tematski leksikon geografije (10) ponujata dve definiciji. Po prvi je mrazišče global, za katero sta značilna temperaturni in rastlinski obrat; po drugi pa je dno kotline ali kraškega polja, kjer se spomladanske pozebe redno pojavljajo vse do konca aprila. Širše lahko mrazišča pojmujejo tudi kot območja, kjer so temperature zraka pogosto bistveno nižje od okolice.

odejo pa je hladnejši kot v primeru, če snežne odeje ne bi bilo. Drugi razlog je lastnost snežne odeje, da je zelo dober sevalec dolgovalovnega sevanja. To pomeni, da v kolikor ni ustreznega protisevanja atmosfere (jasno nebo), površina snežne odeje pospešeno seva in oddaja še tisto malo toplote, ki jo ima (temperatura snega je vedno enaka ali nižja od 0 °C). To pa zraku pri tleh močno zniža temperaturo. Zato so v jasnih in mirnih dneh, ko tla prekriva snežna odeja, jutranje temperature tudi okoli 10 stopinj nižje kot sicer.

Ohlajevalni potencial mrazišč narašča z nadmorsko višino iz dveh vzrokov. Najpomembnejše je dejstvo, da je z nadmorsko višino atmosfera vse redkejša in vsebuje vse manj toplogrednih plinov (vodne pare idr.), ki zavirajo nočno ohlajanje. Drugi, manj pomemben razlog, so nižje temperature zraka na višjih nadmorskih višinah. Oba vzroka povzročita, da v višje ležečih mraziščih ob enakih ostalih pogojih temperatura zraka pade nižje, kot v nižje ležečih mraziščih.

Slika 1: Shematski prikaz nastajanja jezera hladnega zraka (avtor: Iztok Sinjur).

Našteti procesi ohlajanja se odvijajo tudi zunaj mrazišč. Vendar na vzpetem svetu ohlajanje pogostejše moti veter, poleg tega pa ohlajen zrak nenehno polzi s pobočij proti dnu kotanj, dolin, kotlin in ravnin. Na ravninah pa ohlajanje ne traja tako dolgo kot v konkavnih reliefnih oblikah, saj sonce tu zaradi višjega obzorja prej zaide kot na ravninah. V mraziščih procesi nočnega ohlajanja trajajo dlje kot v okolici, poleg tega pa se vanje steka ohlajen zrak. Vse to privede do izrazitejšega ohlajanja in posledično bistveno nižjih nočnih in jutranjih temperatur od okolice.

V večjih in globljih mraziščih so jezera hladnega zraka vztrajnejša, kar pomeni nižje srednje letne temperature. V mnogih se je oblikoval tudi **vegetacijski obrat**, kar kaže, da je temperaturni obrat dovolj pogost in prisoten dovolj dolgo, da pomembno vpliva na vegetacijske razmere. Primer takih mrazišč so številne kraške kotanje na Visokih dinarskih planotah, kot na primer Smrekova draga na Trnovskem gozdu, Velika Kolobarnica na Snežniku idr. V plitvejših mraziščih (nekatera kraška polja: Babno polje, Bloško polje idr.) se vegetacijski obrat ne pojavlja, saj temperaturni obrat ne traja dalj časa.

Dolžina trajanja temperaturne inverzije vpliva na srednje temperature mrazišč, bistveno manj pa vpliva na ekstremne minimume. Na potencial ohlajanja mrazišč pomembneje vpliva njihova neposredna okolica. Mrazišča se toliko ohladijo, kolikor toplote lahko izsevajo v nebo nad njimi. Zato je pomembno, koliko neba "vidi" mrazišče (kako visoko mu robovi zastirajo obzorje). Bolj kot je mrazišče odprto in plitvo, bolj nemoteno lahko seva toploto v vesolje. Po drugi strani pa so plitva mrazišča bolj občutljiva na vdore vetra, kar zmanjša število dni z nemotenim ohlajanjem.

Slika 2: Vegetacijski obrat v Smrekovi dragi na Trnovskem gozdu. Dno drage porašča rušje, navzgor sledi smrekov gozd, ki preide v mešani dinarski jelovo-bukov gozd (foto: Lea Kavalič).

Globoke alpske doline niso idealna mrazišča, ker ne izpolnjujejo dveh pogojev, ki pospešujeta nočno ohlajanje. Navadno se njihovo dno spušča proti osrednji dolini, kotlini ali ravnini, kar predstavlja iztok ohlajenemu zraku po dolini navzdol. To občutimo kot pojav lokalnega vetra dolnika, ki ponoči piha v alpskih dolinah proti nižjim delom doline. Le lokalno se lahko oblikujejo manjše konkavne zaježitvene reliefne oblike (za morenskimi nasipi, skalnimi podori), kjer ohlajeni zrak zastaja. Intenzivno ohlajanje onemogočajo tudi visoka in strma pobočja, saj sevajo nazaj proti dnu dolin.

ZELO NIZKE JUTRANJE TEMPERATURE

ATMOSFERSKI POGOJI

brezvetrje, jasno nebo,
suha atmosfera

LASTNOSTI POVRŠJA

površje prekriva trava
ali snežna odeja,
gozd onemogoča
intenzivno ohlajanje

RELIEF

konkavna reliefna oblika
(brez iztoka v bližini dna)

NADMORSKA VIŠINA

višja nadmorska višina -
nižje temperature
v mraziščih

Slika 3: Dejavniki, ki pogojujejo zelo nizke jutranje temperature.

Metode in tehnike meritev

Na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani že drugo zimo zapored opravljamo meritve temperatur v mraziščih. Nekateri rezultati meritev so bili objavljeni v znanstvenem (6) in poljudno znanstvenem tisku (3, 8, 9). V zimi 2005/2006 smo k raziskovanju pritegnili tudi člane Prvega slovenskega vremenskega foruma in uspelo nam je sestaviti nabor več kot 20 mrazišč v Sloveniji, kjer smo beležili temperature ali z občasnimi maršrutnimi meritvami (meritve temperatur vzdolž izbrane trase ali na izbranem profilu) ali pa kontinuirano z registratorji in analognimi termometri. Da bi se kar čim bolj približali standardom Svetovne meteorološke organizacije, smo termometre postavili v zaklone s sevalno zaščito in jih postavili 2 do 3 metre nad tlemi. V sredogorju je visoka snežna odeja proti koncu zime 2005/2006 merilne naprave zasula, v decembru 2005 in januarju 2006 pa smo novo zapadli sneg odmetali iz okolice merilnih naprav, da smo termometre obdržali dovolj visoko nad snegom.

Digitalni registratorji so beležili temperaturo vsakih 15 minut. Tako smo dobili dinamiko ohlajanja, kar je pri spoznavanju temperaturnih razmer v mraziščih neprecenljivega pomena. Slaba stran teh registratorjev je, da je njihovo območje merjenja navzdol omejeno z $-40\text{ }^{\circ}\text{C}$, točnost pri tako nizkih temperaturah pa je v intervalu od $-0,9$ do $+1,6\text{ }^{\circ}\text{C}$; pri temperaturi $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$ pa od $-0,7$ do $+1,2\text{ }^{\circ}\text{C}$. Za natančne vrednosti minimalnih temperatur pri temperaturah pod $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$ je tak interval prevelik. S postavitvijo ustrežnejših **analognih minimalnih termometrov** smo dobili zanesljivejšo informacijo o minimumih, saj je točnost teh termometrov $\pm 0,3\text{ }^{\circ}\text{C}$. Slabost teh naprav pa je, da nam ne nudijo vpogleda v dinamiko ohlajanja, z njimi niti ne moremo časovno določiti najnižje (ali katere koli druge) temperature. Glede na materialne zmožnosti raziskovanja se je kombinacija uporabe registratorjev in analognih termometrov izkazala kot zelo dobra. Dovolj natančne minimalne vrednosti smo odčitali s pomočjo analognih termometrov, časovni potek spreminjanja temperature pa so nam dali registratorji. Minimalne vrednosti, ki jih navajamo kot rekordne pozimi 2005/2006 za posamezna mrazišča (preglednica 1), so bile izmerjene z analognim termometrom.

Na izmerjeno temperaturo poleg napake instrumenta vpliva tudi sevalni zaklon. Po standardih Svetovne meteorološke organizacije se za ta namen uporablja

Slika 4: Nameščanje analognega in digitalnega termometra (foto: Darko Ogrin).

vremensko hišico. Zaklone, ki smo jih uporabljali, smo poskusno namestili ob vremenski hišici na opazovalnem prostoru Agencije RS za okolje in primerjali izmerjene temperature. Minimalne temperature, ki jih je v prirejenem zaklonu izmeril analogni termometer, so bile $0,8\text{ }^{\circ}\text{C}$ nižje kot v standardizirani vremenski hišici. Ker so bile primerjave kratkotrajne in jih nismo večkrat ponovili, izmerjenih vrednosti nismo korigirali.

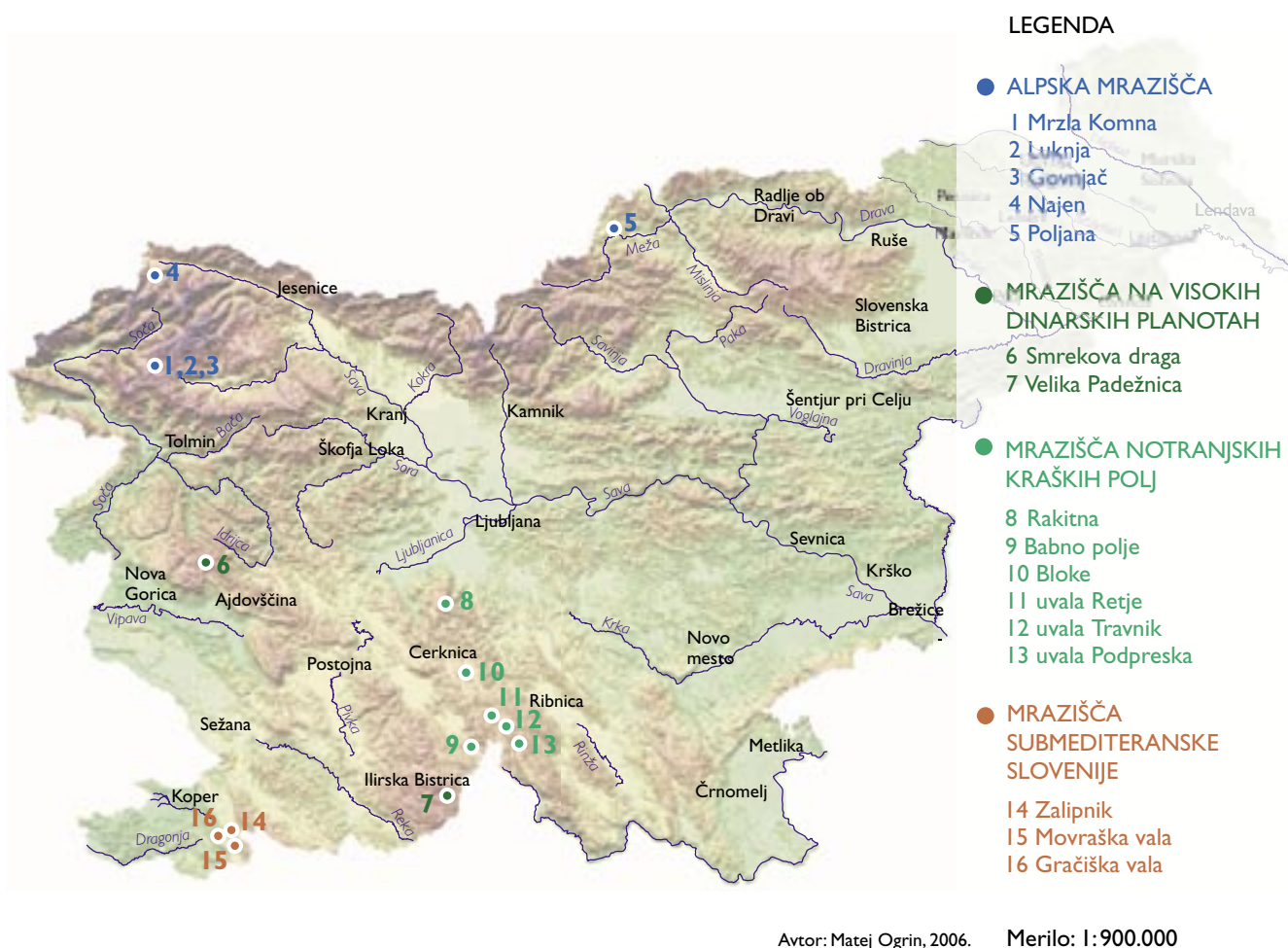
Najnižje temperature pozimi 2005/2006

Mrazišča, kjer smo v zimi 2005/2006 opravljali sistematične meritve, lahko razdelimo v tri tipe. V alpska in predalpska mrazišča sodijo sredogorska mrazišča na Komni in mrazišča v alpskih in predalpskih dolinah, kot sta dolina Planice in dolina Meže. V dinarska mrazišča smo združili mrazišča na visokih dinarskih planotah, Veliko Padežnico in Valo pod Snežnikom ter Smrekovo drago na Trnovskem gozdu. Tem smo pridružili tudi nižje ležeča mrazišča na notranjskih kraških poljih (Rakitna, Babno polje, Bloke) in uvalah (Retje, Travnik, Podpreska). V mrazišča submediteranske Slovenije smo uvrstili Movraško valo, Gračiško valo, Zalipnik ter dolini Rižane in Malinske.

Preglednica 1: Minimalne temperature v slovenskih mraziščih pozimi 2005/2006.

mrazišče	nadmorska višina (m)	temperatura (°C)	datum
alpska in predalpska mrazišča			
Mrzla Komna	1592	-41,7	25. 1. 2006
Luknja	1430	-40,0	25. 1. 2006
Planina Govnjač	1455	-40,2	25. 1. 2006
Najen	1020	-31,0	25. 1. 2006
Poljana	441	-24,3	25. 1. 2006
mrazišča submediteranske Slovenije			
Zalipnik	755	-13,5	12. 2. 2006
Movraška vala	170	-19,0	12. 2. 2006
Gračiška vala	275	-12,0	12. 2. 2006

mrazišče	nadmorska višina (m)	temperatura (°C)	datum
dinarska mrazišča (visoke dinarske planote in notranjska kraška polja)			
Smrekova draga	1130	-26,0	verjetno 2. 3. 2006
Velika Padežnica	1200	-32,6	11. 2. 2006
Rakitna	785	-27,5	verjetno 25. 1. 2006
Babno polje	750	-26,0	verjetno 25. 1. 2006
Bloke	720	-23,5	verjetno 25. 1. 2006
uvala Retje	705	-27,5	verjetno 25. 1. 2006
uvala Travnik	700	-23,5	verjetno 25. 1. 2006
uvala Podpreska	740	-29,0	verjetno 25. 1. 2006

Slika 5: Lega obravnavanih mrazišč.

Alpska in predalpska mrazišča

Alpska mrazišča so mrazišča na visokogorskih podih (Kriški podi, Kaninski podi) in na alpskih kraških planotah (Velika Planina, Komna, Jelovica, Mežakla, Pokljuka), kjer jih je zelo veliko. Po do sedaj opravljenih meritvah so se za najhladnejša izkazala mrazišča na Komni. Izstopajo Luknja, Planina Govnjač in mrazišče **Mrzla Komna**, kjer je bila **25. januarja 2006 izmerjena najnižja temperatura v Sloveniji, in sicer $-41,7\text{ }^{\circ}\text{C}$** .

Mrazišča v alpskih in predalpskih dolinah dosežejo manjše ekstreme, se pa v njih lahko zelo dolgo zadržuje jezero hladnega zraka. Taki mrazišči sta Najen v dolini Planice in Poljana v dolini Meže. Mrazišče Najen je plitva kotanja v domnevno talnem morenskem gradivu, ki prekriva dno Planiške doline. Dolnik hladnega zraka, ki se nabira v kotanji, praviloma ne prevetri, zato se lahko zelo ohladi. Poljana je manjša kotlina med dvema ožjima deloma doline Meže, kjer so tudi ugodni pogoji za zadrževanje in nadaljnje ohlajanje zraka.

Mrazišča na visokih dinarskih planotah

Ta mrazišča so znana po številnih kraških kotanjah (udornicah, dragah, večjih vrtačah), ki nudijo idealne razmere za nastajanje jezer hladnega zraka. Najbolj znana so Smrekova draga na Trnovskem gozdu, Velika Padežnica, Vala in Velika Kolobarnica na Snežniku idr. V njih je pogost vegetacijski obrat, kar kaže na trdovratnost jezera hladnega zraka. Po do sedaj opravljenih meritvah temperature v nekaterih od teh mrazišč pogosto padejo pod $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$, a potenciala sredogorskih mrazišč ne dosegajo.

Mrazišča notranjskih kraških polij

Notranjska kraška polja (Rakitna, Bloško polje, Loško polje, Babno polje idr.) in uvale (Retje, Travnik, Podpreska) so med ljudmi najbolj znana mrazišča. Kljub razmeroma nizkim nadmorskim višinam, saj ležijo

Slika 6: Vala Padežnica ima lastnosti mrazišč na visokih dinarskih planotah (foto: Matej Ogrin).

večinoma med 600 in 900 m, so zaradi svoje plitvosti znana po zelo nizkih jutranjih temperaturah. Ob enakih atmosferskih pogojih so hladnejša kot alpske doline, njihovo pomembnost pa poveča dejstvo, da so številna poseljena.

Na žalost je javnost s podatki o razmerah v njih vse premalo seznanjena, kljub temu da v nekaterih delujejo uradne meteorološke postaje Agencije za okolje RS. Temperature v teh mraziščih večkrat dosegajo vrednosti pod $-25\text{ }^{\circ}\text{C}$, lahko pa padejo tudi do $-35\text{ }^{\circ}\text{C}$, morda tudi več.

Mrazišča submediteranske Slovenije

Iz submediteranskega dela Slovenije, kjer so klimatske razmere na splošno najbolj pod vplivom morja, zaenkrat obravnavamo samo mrazišča v notranjosti Slovenske Istre. Že meritve pozimi 2004/2005 (6) in nekatere maršrutne meritve pred njimi so pokazale, da obstajajo ugodni pogoji za pojav nizkih minimalnih temperatur tudi v tej pokrajini.

Kot lokalna pola mraza sta se kljub nizki nadmorski višini izkazali Gračiška (280 m) in še posebno Movraška vala (170 m). Vali sta nastali na prehodu kraškega v flišni del Slovenske Istre in imata, podobno kot ostale vane v tem delu Istre, obliko plitvih, večinoma zatravljenih kotanj, ki spominjajo na kraška polja oziroma uvale, vendar niso kraškega nastanka.

Pomen raziskovanja mrazišč

Na podlagi dosedanjih načrtnih in sistematičnih raziskav v slovenskih mraziščih lahko potrdimo prisotnost nižjih temperatur, kot so bile javnosti znane do sedaj. Do sedaj je v javnosti veljalo splošno prepričanje, da se najnižje temperature pojavljajo prav na Babnem polju in da le redko padejo pod $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$. O štiridesetih stopinjah pod lediščem pa so bila le ugibanja in mnogi, tudi strokovnjaki, so možnost tako nizkih temperatur v Sloveniji celo zanikali. Ob tem se pojavljajo vprašanja o uporabni vrednosti izmerjenih podatkov in o njihovem pomenu za vsakdanje življenje.

Glede na to, da je površje dinarskih in alpskih pokrajin v Sloveniji zgrajeno večinoma iz karbonatnih kamnin, v katerih najdemo obilo konkavnih reliefnih

oblik, je lokalnih mrazišč zelo veliko, kar samo po sebi povečuje pomembnost preučevanja s stališča rabe tal in prostorskega načrtovanja. To je še toliko bolj pomembno za nižje predele Slovenije, kjer je skoncentrirana poselitev in je večina njiv, sadovnjakov in ostalih oblik rabe tal. Do naselij vodijo ceste, ki mnogokrat prečkajo predele z lastnostmi mrazišč, kar v določenih vremenskih razmerah pomeni nevarnost nepričakovane poledice ali goste megle.

Poznavanje lokalnih klimatskih razmer je zelo pomembno pri gradnji stanovanjskih objektov, saj so razmere v mraziščih bistveno drugačne od standardnih razmer, po katerih projektanti načrtujejo ogrevalne sisteme, izolacijo ipd. Če se odločimo za bivanje v takih predelih, moramo računati na večje stroške ogrevanja, neugodne vplive nizkih temperatur na zdravje in počutje ter tudi na večjo izpostavljenost dimnim izpuštom iz kurišč, ki se zaradi pogoste temperaturne inverzije zadržujejo pri ali blizu površja.

Slika 7: Uvala Retje je (do 250 m široka in okoli 1,7 km dolga) v dinarski smeri potekajoča kraška kotanja. Najnižji del uvale je na višini okoli 705 m, sklenjen obod pa dosega višine med 800 in 900 m. Dno uvale, ki je občasno poplavljeno, je večinoma izkoriščeno za travnike, nekdanje travnike in pašnike na pobočjih pa intenzivno zarašča gozd (foto: Darko Ogrin).

Slika 8: Mrazišče Luknja, ki se nahaja med Domom na Komni in Planino na kraju, je dobro opazno s poti proti Planini Govnjač in proti Planini na kraju, vendar je poleti zaradi gostega ruševja zelo težko dostopno. Globoko je 55 metrov, njegovo dno pa leži na nadmorski višini 1430 m. Površina celotnega mrazišča znaša približno 10,5 ha (foto: Matej Ogrin).

Spoznavanje meja, kako nizko lahko sežejo temperature v naravnem okolju v Sloveniji, je pomembno tudi zaradi poznavanja rastiščnih ekoloških razmer v mraziščih, saj se vegetacija (za razliko od živali) ne more umakniti v toplejše lege. Zaradi tega so se v tako zaostrenih razmerah razvile oziroma obdržale le take vrste, ki zaradi prilagoditvenih sposobnosti lahko rastejo in tudi reproducirajo semensko gradivo. Taka okolja imajo zaradi ohranjanja posebno prilagojenih (lahko tudi minoritetnih in reliktnih) vrst velik pomen za vrstno pestrost na nekem območju. Predstavljajo lahko gensko banko redkih rastlin.

Številni planinci in drugi obiskovalci narave bi morali biti informirani o osnovnih zakonitostih temperaturnih razmer v mraziščih in njihovi okolici, saj so te informacije v nekaterih izjemnih situacijah (nesreče, bivakiranje na prostem ipd.) lahko ključnega pomena za preživetje. Mrazišča so lahko

za državo strateškega pomena in v določenih vremenskih pogojih pozitivno ali negativno vplivajo na vojaške akcije. Znanе so govorice o vojakih med prvo svetovno vojno, ki so bili nepričakovano izpostavljeni hudemu mrazu in so zaradi nepoznavanja temperaturnih zakonitosti konkavnih reliefnih oblik umrli zaradi podhladitve.

Nenazadnje, z vidika vsakdana pa zelo pomembno – minimalne temperature so lahko tudi simbolno obeležje kraja (Babno polje – "slovenska Sibirija"), ki pa se lahko v toku časa tudi spremeni!

Za meritve v alpskih in predalpskih mraziščih so skrbeli Iztok Sinjur, Matej Ogrin, Teja Logar in Andrej Trošt. Temperature v dinarskih mraziščih so merili Matej Ogrin, Iztok Sinjur in Darko Ogrin, Nataša Uršič in Brigita Uršič; meritve v mraziščih submediteranske Slovenije sta opravila Darko Ogrin in Mirjan Cunja.

Primat prevzema Komna (iz terenskega dnevnika Mateja Ogrina)

Sreda, 2. marec 2005

"Približno ob pol treh zjutraj se odpravim v Bohinj. Malo pred četrto že hodim s smučmi po gazi na Komno. Kmalu mi postane jasno, da s smučmi ne bom dovolj hiter, da bi bil pred sončnim vzhodom na Lepi Komni. Smuči pripnem na nahrbtnik in bijem bitko s časom. Temperatura je v dolini okoli $-18\text{ }^{\circ}\text{C}$. Ko se vzpenjam po serpentinah nad Ukancem, pa naraste. Ves čas pihlja proti dolini. To je dober znak. Pridem v žleb, kjer se pot usmeri na planoto. Temu kraju se reče Pekel. Po izkušnjah iz letošnje zime vem, da mora zgodaj zjutraj tu veter prav pošteno vleči, če hočem, da moja pot ne bo zaman. Skozi ozko grlo se ohlajena Komna prazni le, če je na planoti mirno in jasno vreme, tako da se zrak dovolj ohladi in kot težji od zraka nad pobočji teče navzdol proti Ukancu. V Peklu pošteno vleče, postane tudi občutno bolj mraz. Kmalu veter poneha. Okoli mene se rojeva novo jutro. Pot pripelje na planoto. Natakнем smučmi in drsim proti Lepi Komni. Mudi se mi, nimam časa meriti temperature. Mraz začne "stiskati" obraz, otrpne mi brada.

Popolno brezvetrje je, mraz se stopnjuje. Ta občutek poznam, tako je bilo tudi 8. februarja v mrazišču na Lepi Komni, ko sem nameril $-34,2\text{ }^{\circ}\text{C}$. Sedaj pa je tako mraz že na Komni. Jasno je, da je tokrat precej bolj mrzlo kot tisto februarsko jutro. Od koč na Planini pri kraju proti Lepi Komni ni gazi. To pomeni nekaj minut izgube. Hitim kot lahko, a še preden dosežem sedelce, kjer vstopim na Lepo Komno, sonce osvetli najvišje vrhove. Skozi sedlo piha kar močan veter. To pomeni, da je Lepa Komna še hladnejša od Planine pri kraju.

Še 10 minut, pa bom tam. Prečkam razgiban svet kotanj in vmesnih hrbtov. Kmalu zagledam vsa tri mrazišča. Dosežem obod prvega, ki je bilo do sedaj najhladnejše. Pripravim termometer in ga prižgem. Oči se solzijo od mraza, solze na vekah zmrzujejo. Občutek mraza vse bolj zamenjuje pričakovanje. Nestrpen se začnem spuščati proti dnu, ne da bi čakal, da se termometer umiri - pada, pada in pada. Ko sem kakih 5 m nad dnem, kaže okoli $-36\text{ }^{\circ}\text{C}$. V mislih imam samo še magičnih $-40\text{ }^{\circ}\text{C}$. Termometer se ne ustavi in ko meter ali dva nad dnem pokaže $-39\text{ }^{\circ}\text{C}$, tedaj vem - to je to. Na dnu namerim $-41,1\text{ }^{\circ}\text{C}$. V sosednjem mrazišču je $-39,5\text{ }^{\circ}\text{C}$. Tretje mrazišče je že v soncu in nima smisla hoditi tja. Izkáže se, da so temperature v teh mraziščih dejansko tako nizke, kot smo predvidevali, a si nismo upali povsem zagotovo trditi. Sedaj to vemo."

Literatura

1. Gams, I. 1972: Prispevek k mikroklimatologiji vrtač in kraških polj. Geografski zbornik 13. Ljubljana.
2. Geografski terminološki slovar 2005. Založba ZRC, Ljubljana.
3. Logar, T., Trošt, A. 2006: Kje se skriva mraz? Geomix 12-3. Ljubljana.
4. Ogrin, D., Krevs, M. 1995: Nekateri rezultati klimatskih meritev v Planici s poudarkom na meritvah terminalnih poganjkov dreves. Dela 11. Ljubljana.
5. Ogrin, D. 2000: Nekateri topoklimatske značilnosti razporejanja temperature zraka in burje v razgibanem reliefu Slovenije. Dela 15. Ljubljana.
6. Ogrin, D., Ogrin, M. 2005: Predhodno poročilo o raziskovanju minimalnih temperatur v mraziščih pozimi 2004/2005. Dela 23. Ljubljana.
7. Ogrin, M. 2003: Vpliv reliefa na oblikovanje nekaterih mikroklimatskih tipov v Sloveniji. Geografski vestnik 75-1. Ljubljana.
8. Ogrin, M., Ogrin, D. 2005: Kje ima mraz pri nas zares mlade? Delo (priloga Znanost), 17. 3. 2005. Ljubljana.
9. Sinjur, I., Ogrin, M. 2006: Rekordni mraz $-41,7\text{ }^{\circ}\text{C}$ so letošnjega 25. januarja izmerili na Komni. Delo, 16. 2. 2006. Ljubljana.
10. Geografija (tematski leksikoni) 2001. Učila, Tržič.

Mednarodno prostovoljno delo -

več kot le počitnice

IZVLEČEK

Prostovoljno delo v tujini je vse bolj dostopno in pridobiva na veljavi, različni kratko- in dolgoročni projekti letno privabljajo več tisoč sodelujočih vseh generacij. Največji vpliv ima na gostiteljsko skupnost in na samega prostovoljca.

Ključne besede:

prostovoljno delo, Islandija, Finska.

ABSTRACT

International Voluntary Work:
much more than just holidays!

International voluntary work is becoming more accessible and thus more popular due to the huge variety of short- and long-term projects, involving several thousand participants each year. It has a great impact on the hosting community and the volunteers themselves.

Key words:

voluntary work, Iceland, Finland.

Avtorica besedila in fotografij:

BARICA RAZPOTNIK, absolventka geog.,

E-pošta: barica@gmail.com

COBISS I.04 strokovni članek

Prostovoljstvo v sedanjem skomercializiranem času? Razumeti prostovoljstvo kot revolt, relikv preteklosti ali humano dejavnost posameznika? Prostovoljec je vsakdo, ki opravlja neplačano neprofitno delo. To delo lahko opravlja marsikje, v sodobnem času pa se prostovoljci pogosto napatijo tudi prek meja svoje domovine.

Na splošno ločimo pri mednarodnem prostovoljnem delu dve skupini:

- **kratkoročno prostovoljno delo:** traja največ en mesec; največkrat gre za zaključen projekt oziroma nalogo, ki jo v tem času opravimo (pogosto dela skupaj več prostovoljcev);
- **dolgoročno prostovoljno delo:** traja več kot mesec dni; lahko gre za zaključen obsežnejši projekt, zajema tudi pripravo in organizacijo (običajno se s takim projektom naenkrat ukvarja le nekaj prostovoljcev).

Vključene organizacije

Z organizacijo in posredovanjem prostovoljnega dela se ukvarja vrsta organizacij, ki delujejo na različnih nivojih, od

lokalnega do globalnega. Ena najbolj vsestranskih je Mednarodna prostovoljna služba (*Service Civil International, SCI*), ki ima 35 podružnic v 33 državah ter partnerje po vsem svetu. SCI je bila ustanovljena, da bi obnovila Evropo po prvi svetovni vojni; od takrat pa je prerasla v svetovno nevladno mirovno organizacijo, ki se zavzema za družbeno pravičnost, trajnostni razvoj, mednarodno sodelovanje in solidarnost (3, 4).

V Evropi je na področju dolgoročnega prostovoljnega dela najbolj aktualna Evropska prostovoljna služba (*European Voluntary Service, EVS*), ki je del programa Mladina in pod okriljem Evropske komisije.

Najbolj opazni del SCI so mednarodni prostovoljni delovni tabori. Vsako leto jih je več kot 1100 (SCI in partnerske organizacije). Gre za kratkoročne projekte v organizaciji lokalnih partnerjev, ki trajajo od nekaj dni do štiri tedne, v povprečju pa dva do tri tedne. Načelno lahko na njih sodeluje vsaka polnoletna oseba, ki ne potrebuje posebnih izkušenj. Običajno si mora prostovoljec sam organizirati in plačati pot na tabor, za hrano in namestitev pa je poskrbljeno s strani gostiteljev.

Na enem taboru večinoma sodeluje od 10 do 20 prostovoljcev iz različnih držav, ki jih vodi taborovodja. Znotraj SCI so tabori kategorizirani po temah (na primer antifašizem, antirasizem, delo z begunci in manjšinami, pomoč Tretjemu svetu, preнове in arheologija, delo z invalidi, kultura, varstvo okolja ipd.). Slovenska podružnica SCI, Zavod Voluntariat, pošlje na taborje do 200 prostovoljcev letno. Na taborje v Sloveniji jih pride do 80. SCI ima tudi program dolgoročne prostovoljne službe.

Program je namenjen mladim med 18. in 25. letom starosti, ki v gostiteljski organizaciji v tujini 6 do 12 mesecev opravljajo različna dela, pri čemer ne nadomeščajo zaposlenih. Program EVS ni namenjen le mladim v državah Evropske Zveze; zadostuje že, da je le ena od sodelujočih organizacij (gostiteljska ali pošiljajoča) njena članica.

Prostor, lokalna skupnost in prostovoljci

Najbolj neposredne prostorske učinke je opaziti pri kratko- in dolgoročnih projektih naravovarstvenega značaja ter pri tistih, kjer je glavno delo obnova objektov (prepleskani muzej na Grenlandiji, urejeni bazeni in požeta sol na Sečoveljskih solinah, novi odsek pohodniške poti v Kaskadskem gorovju).

Manj opazen - a vsaj enako pomemben - vpliv ima mednarodno prostovoljno delo na lokalno skupnost, saj gre pogosto za izolirane skupnosti in ciljne skupine, ki imajo malo stikov s tujci.

Slika 1: Podružnice in partnerji SCI v Evropi. Čeprav je SCI svetovna organizacija, ostaja njeno težišče v Evropi, kjer ima vsaj enega predstavnika v vsaki državi. V zadnjih letih se je zelo povečalo število partnerskih organizacij v Vzhodni Evropi, zaradi česar je tam vse več zahodnoevropskih prostovoljcev (3).

Tudi projekti EVS so uvrščeni v 19 tematskih sklopov. Prostovoljcem pokrijejo stroške potovanja, namestitve in prehrane, poskrbljeno je za zavarovanje, vsa usposabljanja ter morebitno učenje jezika in mesečno žepnino. Tako enoletno bivanje in delo prostovoljca z vsemi stroški Evropsko komisijo stane povprečno 14.000 evrov. V okviru EVS se izvajajo tudi t. i. kratkoročni projekti, ki trajajo do tri mesece in so namenjeni izključno mladim z manj priložnostmi. Z letom 2007 se v programu EVS obeta kar nekaj sprememb, a podrobnosti še niso znane, pojavljajo se celo nasprotujoče informacije. Ker je program v prvi vrsti namenjen mladim z manj priložnostmi, naj bi se nekoliko zaostri pogoji pri sprejemu prostovoljcev v posamezne projekte. Govori se tudi o zvišanju zgornje starostne meje, do katere lahko prostovoljci sodelujejo v programu. Poleg tega obstaja možnost, da bodo morali prostovoljci z letom 2007 začeti plačevati svoje "prostovoljstvo".

Prisotnost mednarodne skupine pomeni obojestransko kulturno izkušnjo. Za lokalno skupnost, posebej mlade, je to pogosto prvi pogled v zunanji svet. Obrobnim skupinam je to motivacija, saj jih pritegne spoznavanje novih ljudi in možnosti, ki so na voljo. Tuji prostovoljci v lokalni skupnosti neredko vzbudijo pozornost medijev in posledično širše skupnosti, ki se zave svojih potreb: čeprav je to lahko samo ugotovitev, da so tudi sami zmožni urediti hokejsko dvorano.

Lokalna skupnost v stiku s tujci krepí lastno kulturo in identiteto, če jo želi predstaviti obiskovalcem. Nezanemarljiv je v nekaterih primerih vpliv na turizem, česar se ponekod dobro zavedajo, drugod pa ne. Mnogi prostovoljci ob tem še potujejo po državi oziroma regiji, vtise pa odnesejo domov, kjer jih posredujejo širšemu krogu. Prisotnost tujcev lahko izkoristimo tudi za promocijo v smislu širjenja informacij, saj prostovoljcev ni treba posebej privabiti v kraj ali državo. Smiselno je izkoristiti njihovo prisotnost, z ustrezno ponudbo in storitvami pa še pridobiti tudi nove obiskovalce.

Gostovanje skupine prostovoljcev je lahko precejšen organizacijski zalogaj za lokalno skupnost. Brez predhodnih izkušenj za delo s skupinami je na voljo deset ljudi, ki jih moramo zaposliti. Pred tem je potrebno v sodelovanju s krovno prostovoljsko organizacijo projekt pripraviti in pridobiti sredstva iz različnih virov. Tako pridobljene izkušnje so dragocene za prihodnost.

Ko neka skupnost gosti dolgoročnega prostovoljca, so koristi drugačne. Delo opravlja nekdo od zunaj, ki vidi probleme iz drugega zornega kota, zato lažje pristopi z novimi idejami in drugačnim pogledom na svet. Zaradi dolgoročnosti skupnost prostovoljca "jemlje bolj resno", saj ga dobro spozna in ga vzame za svojega. V primeru EVS so nezanemarljiva še finančna sredstva, ki jih dobi tudi gostiteljska organizacija. Seveda je pomemben tudi stik s tujino preko prostovoljca.

S prostovoljnim delom prostovoljec pridobi življenjske in delovne izkušnje in neredko osvoji nova znanja. Pri kratkoročnih projektih je pomembno skupinsko delo ter obvladovanje in reševanje konfliktov v skupini. Pri dolgoročnih projektih gre pogosto za sposobnost organizacije in suverenost. V številnih primerih je prostovoljec deležen tudi jezikovnega usposabljanja in izpopolnjevanja. Pri EVS je zadnje celo del pogodbe med sodelujočimi organizacijami, Evropsko komisijo in prostovoljcem. Bivanje v tujem okolju pa nudi drugačno izkušnjo kot običajna potovanja, saj prostovoljec ni samo obiskovalec, temveč sodeluje pri vsakdanjem življenju in delu.

Preglednica 1: Leta 2005 je v tujino odšlo 142 slovenskih prostovoljcev. Kar 125 jih je pripadalo starostni skupini od 18 do 25 let (1).

država	število prostovoljcev
Španija	16
Francija, Srbija in Črna gora	po 14
Italija	12
Nemčija	9
Turčija	8
Velika Britanija, Češka	po 7
Poljska, Islandija	po 5
Irska, Slovaška	po 4
Belgija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Portugalska, Rusija, Ukrajina	po 3
Danska, Estonija, Finska, Latvija, Maroko	po 2
Indija, Litva, Severna Irska, Švica, Tajska, ZDA	po 1

Siglufjörður - islandska izkušnja

Prostovoljni delovni tabori, ki jih organizira islandska organizacija *Veraldarvinir*, so se v zadnjih letih dobro uveljavili, čeprav so eni redkih v gospodarsko razvitem svetu, kjer morajo prostovoljci poleg prijavnine pri pošiljanju organizaciji plačati tudi prispevek za sodelovanje gostiteljski organizaciji (okrog 170 evrov). Islandskih prostovoljcev, ki bi odhajali v tujino, je namreč zelo malo, zato se iz zbranega denarja financira *Veraldarvinir*. V zameno imajo vsi prostovoljci možnost ugodnejšega nakupa letalske vozovnice pri islandskem letalskem prevozniku. Pri spretni potezi imajo korist vsi udeleženci: gostiteljska organizacija, letalska družba in prostovoljci.

Siglufjörður leži na robu istoimenskega fjorda na severu Islandije. Mesto je bilo nekaj ribiška prestolnica Islandije, kjer je preko poletja živelo tudi več kot

10.000 ljudi. V 60. letih 20. stoletja so jate slanikov uplahnile, z njimi pa tudi mesto, ki ima danes le nekaj več kot tisoč prebivalcev. Julija 2004 se je mesto povečalo za enajst prebivalcev, saj so gostili mednarodni prostovoljni delovni tabor.

Od 18 do 31 let stari prostovoljci iz Francije, Španije, Anglije, Nemčije, Švice, Finske, Japonske in Slovenije so dva tedna urejali mesto, delali v "gozdu" in pomagali pri pripravi glasbenega festivala. V tem času so pripravili še mednarodni večer sladk, se pomerili z domačini v nekaj športih, si ogledali rt Siglunes in se vsako popoldne kopali v mestnem bazenu, najpogumnejši celo v morju.

Rezultati dela so bili očitni: na večini mestnih zelenic je bila zamenjana travna ruša, koncerti glasbenega festivala so nemoteno potekali, najstarejši hiši v mestu so vsaj deloma povrnili njeno staro podobo. Mesec dni kasneje je delo nadaljevala podobna skupina prostovoljcev.

Slika 2: Tradicionalna inuitska hiša "illu", zgrajena iz kamna in šote, je le eden od razstavnih predmetov Mestnega muzeja v Ilulissatu na Grenlandiji. Hišo je potrebno vsako leto obnavljati, zato je delo prostovoljcev v okviru mednarodnega delovnega tabora poleti 2002 obsegalo tudi rezanje šote na obrobju mesta (foto: Barica Razpotnik).

Slika 3: Najstarejša hiša v Siglufjörðurju je nekoč dobila novejši betonski omet. V času tabora naj bi ga odstranili in hiši vrnili njeno staro podobo. Delo je bilo fizično izredno naporno, zahtevalo pa je tudi nekaj spretnosti (foto: Barica Razpotnik).

Stik z lokalno skupnostjo je bil odličен: na neuradni spletni strani mesta so redno poročali o vseh aktivnostih prostovoljcev in objavljali fotografije; zelo je uspel mednarodni večer sladic; prostovoljci so delo opravljali skupaj z mladimi iz kraja.

Skoraj vsi prostovoljci so pred taborom in po njem še nekoliko potovali po Islandiji, nekateri celo skupaj, in si tako ustvarili širšo sliko o državi, kot bi si jo samo s potovanjem. Le malo verjetno bi kdo obiskal odročeni kraj, kot je Siglufjörður. Tudi sicer bi se zaradi drage nje marsikdo odpovedal obisku Islandije.

Slika 4: Gostitelji so za prostovoljce v Siglufjörðurju organizirali izlet čez bližnji fjel. Vreme je bilo značilno "islandsko", saj se je spreminjalo iz minute v minuto (foto: Barica Razpotnik).

Syöte: Zimske aktivnosti v finski divjini

Syötekeskus je smučarsko središče s hotelom in centrom šolskih in občolskih dejavnosti na severu Finske, približno 140 km severovzhodno od Ouluja. Center se nahaja na robu narodnega parka Syöte, kjer se prepletajo gozdovi in visoka barja. Park, ki obsega 299 km², so ustanovili leta 2000 zaradi zaščite enkratnega in izredno pestrega naravnega okolja, življenjskega prostora mnogih redkih rastlinskih in živalskih vrst. Gre tudi za eno od območij z najobilnejšimi snežnimi padavinami na Finskem. Nenavadna zimska pokrajina privlači veliko obiskovalcev.

Tykkylumi je sneg, ki je značilen za obiskani del Finske. Gre za nekakšno sneženje iz megle ob "višjih" temperaturah (nekaj stopinj Celzija pod lediščem), ko se drobni snežni kristali z vseh strani trdno oprimejo vsakega predmeta na prostem. Iglavci so tako povsem zaviti v sneg (tudi znotraj krošenj). Eno samo takšno drevo lahko skupaj s snegom tehta tudi 3000 ali 4000 kg. Ob nekoliko močnejšem vetru se drevesa tudi podirajo in takrat neredko pride tudi do motenj v cestnem in železniškem prometu ter oskrbi z elektriko.

Turizem se je v Syöteju začel razvijati šele v zadnjih dvajsetih letih, ko je na Iso-Syöteju (Veliki Syöte) zraslo smučarsko središče s pripadajočo infrastrukturo. Sledil je Pikku-Syöte (Mali Syöte) s Syötekeskusom. Vas med obema središčema, Syötekylä, se v tem času ni bistveno spremenila, so se pa povečanemu številu obiskovalcev prilagodili prebivalci v okolici: lokalna farma severnih jelenov nudi vodene ogledе, med ponudbo so se znašle vožnje s pasjo vprego, številni domačini pa imajo nekaj dodatnega zaslužka tudi z oddajanjem sob in apartmajev. Javnega prevoza v Syöte skoraj ni: med tednom vozita iz Ouluja preko Pudasjärviya dva avtobusa dnevno, poleti pa le eden.

Syötekeskus že več let zapored v okviru EVS gosti prostovoljce, katerih glavna naloga je delo s šolami v naravi. V skladu s svojimi sposobnostmi, znanji in interesi prostovoljec prevzame vodenje določenih

aktivnosti, ki jih center pripravlja za osnovnošolske skupine, kot so izleti s krpjami, lokostrelstvo, plezanje, likovne delavnice, kolesarstvo ipd.

Center s sprejemom prostovoljca brezplačno pridobi zelo motiviranega in sposobnega mladega človeka, ki običajno nima težav s komuniciranjem v tujem jeziku. Skupine, s katerimi se ukvarja, pa imajo priložnost uporabljati v šoli pridobljeno znanje angleščine. Prostovoljec je tudi nepogrešljiv, kadar gostujejo tuje ali mešane skupine, kjer vodenje aktivnosti poteka v angleškem jeziku. Prostovoljec ima pogosto tudi priložnost predstaviti svojo državo – tako v lokalni šoli kot med gostujočimi skupinami, kar je tudi eden od namenov takšnih izmenjav.

Slika 5: Severnofinska olimpijada za šolarje iz Ouluja. Prostovoljci v Syötekeskus sodelujejo pri organizaciji aktivnosti za šole v naravi. Večinoma gre za športne in izobraževalne dejavnosti v naravi, v katere je vloženega veliko truda. Največji je obisk pozimi, ko ima Syötekeskus tudi najbolj pestro ponudbo. V ozadju je viden tykkylumi (foto: Barica Razpotnik).

Slika 6: Pogosto želijo gostitelji prostovoljcem razkazati svoj kraj ali regijo. Prostovoljci, ki so julija 2005 delali v Zaporozju v Ukrajini, so šli tako za konec tedna na oddih v Kirilovko na obali Azovskega morja (foto: Barica Razpotnik).

Veliko več kot poceni počitnice

Mednarodnega prostovoljnega dela nikakor ne smemo enačiti s "poceni" počitnicami. Res je, da je prostovoljcu omogočeno cenejše oziroma brezplačno bivanje in hrana, vendar le v zameno za delo, ki ga opravlja. Osebno nisem nikoli zares seštela stroškov, ki sem jih imela s prostovoljstvom, še manj pa razmišljala o urah opravljenega dela. Veliko pomembnejša so doživetja in izkušnje, ki jih verjetno ne bi imela, če ne bi kot prostovoljka delala v tujini. Verjetno ne bi nikoli videla severnega sija, lagun na Azovskem morju, ledenih gora v siju polnočnega sonca, bliskovite subarktične pomladi, kitov v naravnem okolju, indijanskega pow-wow. Ne bi znala polagati tapet, kuhati za 20 ljudi, upravljati dvigala za delo na višini, rezati šote in izvajati reševanja iz prevrnjenega kanuja. Zagotovo ne bi imela prijateljev po vsem svetu, kamor se lahko kadar koli povabim na obisk. Prostovoljstvo je enostavno postalo del mene.

Literatura

1. Kam gremo? Z Voluntariatom 2005. Zavod Voluntariat. Ljubljana.
2. Syöte National Park 2004. Metsähallitus.
3. Medmrežje: <http://www.sciint.org/> (citirano 4. 3. 2006).
4. Medmrežje: <http://www.zavod-voluntariat.si/> (citirano 4. 3. 2006).
5. Medmrežje: http://europa.eu.int/comm/youth/program/sos/vh_evs_en.html (citirano 2. 3. 2006).
6. Medmrežje: <http://mladina.movit.si/> (citirano 4. 3. 2006).
7. Medmrežje: <http://www.isosyote.fi/> (citirano 4. 3. 2006).
8. Ustni viri: Hanna Hernetkoski (Syötekeskus), Anki Pulliainen (CIMO), Barbara Žgavec (Zavod Voluntariat), Andrej Lozar (Mladinski svet Slovenije).

Ljubljansko geografsko društvo -

*generacijski most
med geografi?*

IZVLEČEK

Ljubljansko geografsko društvo si je med dvajsetletnim delovanjem z bogato paleto aktivnosti posredno ali neposredno prizadevalo za krepitev stanovske zavesti geografov, prispevalo pa je tudi k disperziji geografske stroke in novih znanj v slovenski družbeni prostor.

Ključne besede:

Ljubljansko geografsko društvo, arhiv, aktivnosti, članstvo, društvo.

ABSTRACT

Ljubljana Geographical Society:
the Generation Bridge between Geographers
With its numerous and diverse activities, Ljubljana Geographical Society has been striving directly or indirectly for the strengthening of geographical consciousness over the past twenty years. It has also contributed to the expansion of the Slovene geography as well as to the broadening of the geographical knowledge in the Slovene society.

Key words:

Ljubljana Geographical Society, archives, activities, membership, society.

Avtorica besedila:

TANJA ŽNIDARČIČ, študentka geog.,
Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Slovenija
E-pošta: tanja.znidarcic@gmail.com

Avtorji fotografij:

člani Ljubljanskega geografskega društva.

COBISS I.04 strokovni članek

Januarja leta 2004 je med pripravami na dvajseto obletnico Ljubljanskega geografskega društva (LGD) postalo aktualno vprašanje arhivskega gradiva društva. Ob njegovem pregledovanju se je pojavila želja po sistematični ureditvi in strokovnemu pregledu. Sredi tega leta je želji, ki je do takrat dobila že popolnejše obrise, sledila odločitev Izvršnega odbora društva o vsebinski in kronološki ureditvi arhivskega gradiva.

Najzahtevnejši in časovno najbolj zamuden postopek se je začel, ko je bilo gradivo zbrano in urejeno. Drobce je bilo potrebno sestaviti v mozaik, ki je razkrival organizacijsko in vsebinsko podobo društva. Analizirali smo posamezne dokumente in tako dobili vpogled v posamezne segmente društva.

Na koncu smo vse delne analize združili v sintezni pregled, ki kaže ne le organizacijski in programski razvoj društva, ampak tudi vzporedne vsebine, ki pa so za njegovo organsko rast in razvoj ravno tako pomembne: članstvo, članarine, problemi ter dileme, s katerimi se je društvo soočalo, in ljudje, ki so mu s svojim delom dali prepoznaven pečat.

LGD

Člani LGD-ja so v prvi vrsti geografi, študenti geografije in vsi drugi, ki jih zanima geografska stroka, ne glede na kraj bivanja. Redno plačevanje članarine jim omogo-

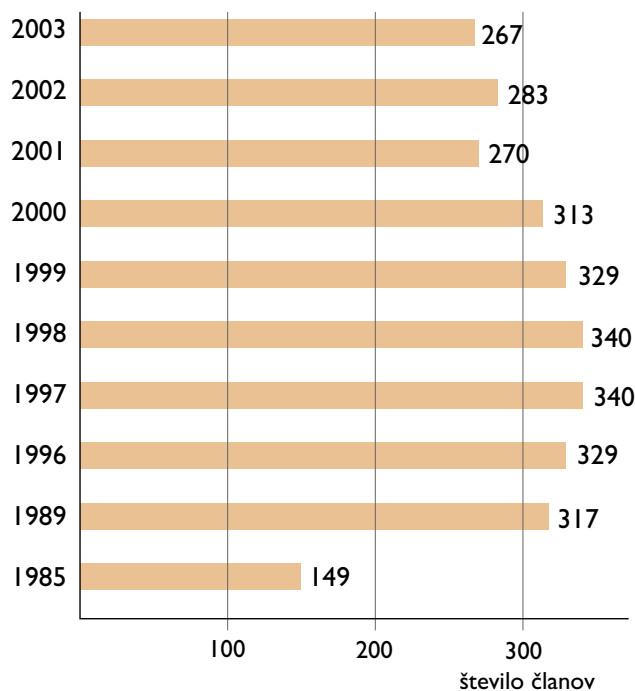
ča udeležbo na društvenih aktivnostih in ugodno naročniško ceno Geografskega obzornika in Geografskega vestnika. Člani LGD so predvsem iz Ljubljane in njene bližnje okolice. Večina članov je učiteljev v ljubljanskih osnovnih in srednjih šolah, učiteljev in asistentov na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani ter raziskovalcev z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU, Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU, Urbanističnega inštituta Ljubljana in Statističnega urada Republike Slovenije (1).

V grobem lahko člane LGD-ja razdelimo v tri skupine. V prvo spadajo aktivni člani, ki se bolj ali manj redno udeležujejo dejavnosti, poleg tega pa tudi z večjim ali manjšim zanimanjem prebirajo publikacije, ki jih dobivajo na dom. V drugi skupini so geografi in ljubitelji geografije, ki se zaradi različnih razlogov ne udeležujejo dejavnosti, želijo pa ostati v tesnem stiku s stroko, kar jim prebiranje znanstvenih in strokovnih publikacij vsekakor omogoča. Tretjo skupino sestavljajo člani, ki jih je pot "odnesla" iz geografije, vseeno pa čutijo pripadnost matični stroki in morda samo preletijo publikacije. Če ne drugega, so lahko na tekočem, s čim vse se njihovi stanovski kolegi ukvarjajo. To so pravzaprav donatorji društva in tudi ti so zelo zaželeni in spoštovani (9).

Slika 1: Kolesarska ekskurzija po Krasu leta 2003 (foto: člani LGD).

Spreminjanju števila članov je zaradi pogostih organizacijskih sprememb in nedostopne dokumentacije arhivskega gradiva težko slediti. Na gibanje števila članstva vpliva mnogo dejavnikov, v prvi vrsti pester ter zanimiv program aktivnosti društva, dobro informiranje o aktivnostih društva in navsezadnje tudi obdobje oziroma leto delovanja društva. V času 20-letnega delovanja LGD-ja so se prav gotovo spreminjali tudi družbeni vzorci preživljanja prostega časa.

Slika 2: Gibanje števila članov LGD-ja v obdobju 1985–2003 (1, 2, 8).

Vsako društvo je živa tvorba, ki raste in se razvija, včasih pa tudi usiha. Podoben razvoj lahko zasledimo tudi v LGD-ju. Obdobjem širjenja članstva so sledila obdobja nazadovanja. V letu 1985 ni bilo velikega zanimanja za ekskurzije. Posledično se je zmanjšalo tudi število članov društva; tega leta jih je bilo najmanj, samo 149. Udeležba v društvenih aktivnostih je nazadovala tudi v letih 1999 in 2000 in bila včasih že zaskrbljujoča.

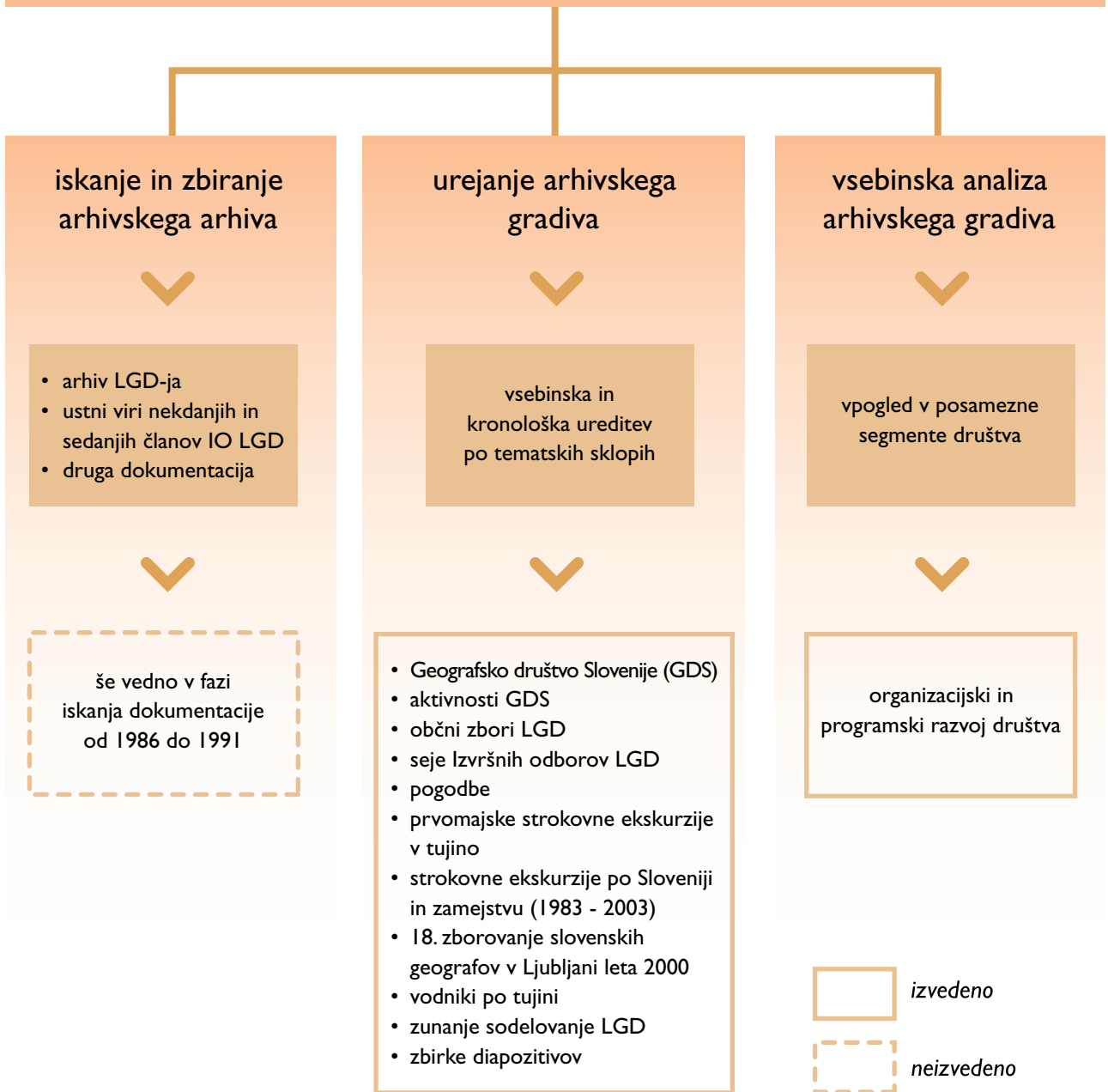
Največ članov je bilo leta 1997 in 1998, in sicer 340. To lahko povežemo s pestrim programom strokovnih ekskurzij, ki jih je bilo leta 1997 največ. Množična udeležba na ekskurzijah je bila tudi posledica tedanjih družbenih norm in vrednot. Ljudje so svoj prosti čas radi preživljali v okviru organiziranih izletov, zato so društva takrat naletela na pozitiven odziv (1).

20. obletnica Ljubljanskega geografskega društva

odločitev Izvršnega odbora LGD o ureditvi arhiva

- pisni dokumenti iz časa delovanja Geografskega društva do danes
- zbirke diapozitivov
- fotografsko gradivo

Slika 3: Shema metod dela pri urejanju arhivskega gradiva Ljubljanskega geografskega društva.

Formalna ustanovitev Ljubljanskega geografskega društva

Zametki Ljubljanskega geografskega društva (v nadaljevanju LGD) segajo v leto 1922, ko je takrat ustanovljeno Geografsko društvo Slovenije (v nadaljevanju GDS) prevzelo vlogo v razvoju slovenske geografije in stanovske organiziranosti. V 80-letnem delovanju se je društvo večkrat organizacijsko preoblikovalo. Leta 1960 je bila kot četrta regionalna podružnica (za mariborsko, celjsko in kranjsko območje) ustanovljena podružnica v Ljubljani, ki je bila predhodnica LGD. Njene aktivnosti so bile tesno povezane z delovanjem GDS, od katerega je prevzela organizacijo predavanj in ekskurzij za ljubljansko območje (10).

Sredi šestdesetih let prejšnjega stoletja se je podružnica preoblikovala v Ljubljanski aktiv, ki je deloval do 17. maja 1984, ko se je preoblikoval v LGD (10). Nastanek LGD-ja je posledica notranje reorganizacije geografske stanovske organizacije, ki je bila povezana z novo zakonodajo o društvih. Tako se je mogla društvena dejavnost bolj regionalno in policentrično organizirati (9).

Istočasno je LGD pristopilo v Zvezo geografskih društev Slovenije (v nadaljevanju ZGDS), krovno organizacijo slovenskih geografov. Z reorganizacijo društva naj bi bila zagotovljena širša podlaga za aktiviranje novih kadrov v društvih in zvezi, obenem pa naj bi se izboljšala tudi strokovno sodelovanje in organiziranost geografov (1). ZGDS sesatvljajo posamezna regionalna društva. Geografe iz osrednjega dela Slovenije povezuje LGD, ki nadaljuje z uveljavljenimi aktivnostmi in uvaja tudi nove. Poleg LGD so glede na regionalno načelo v ZGDS vključena še Ptujsko, Mariborsko, Severno Primorsko, Primorsko in Gorenjsko geografsko društvo, glede na interesno načelo pa še Društvo mladih geografov Slovenije (v nadaljevanju DMGS) in Društvo učiteljev geografije Slovenije (DUGS; 9). Osamosvojitve regionalnih društev je olajšala njihovo finančno poslovanje, saj društva kot samostojne pravne osebe lahko izvajajo lastno finančno politiko (10).

ZGDS vodi, ureja in usklajuje znanstvene zadeve: izdajanje revij, organiziranje znanstvenih simpozijev ipd., LGD pa organizira poljudna in strokovna predavanja ter strokovne ekskurzije, o katerih izdaja vodničke.

Paleta aktivnosti za člane LGD

LGD temelji na članih in aktivnostih, ki naj bi zagotavljale čim bolj pester in inovativen program. S tem naj bi se privabilo člane in zadovoljevalo njihove želje, pričakovanja, potrebe po znanju in druženju kot segmentu socializacije.

Bivši predsednik LGD-ja, Karel Natek, je na okrogli mizi ob praznovanju 20. obletnice poudaril, da mora društvo ponuditi tisto, za kar ljudje niti ne vedo, da potrebujejo. Ustvarjanje privlačnega programa je torej ena izmed osnovnih nalog LGD-ja (10).

Tako se je temeljnemu programu, ki se je oblikoval že sredi šestdesetih let 20. stoletja - tj. predavanjem (6 ali 7 letno) in strokovnim ekskurzijam (6 letno in prvomajska strokovna ekskurzija v tujino) leta 1997 pridružil nov sklop aktivnosti, tako imenovani "geografski večeri", ki so spodbudili oživitev strokovnih izmenjav mnenj na področju geografske znanosti (9).

Da bi na ekskurzije privabili več udeležencev in pospešili prenos znanstvenih spoznanj v učiteljske vrste, so v šolskem letu 1997/98 uvrstili strokovne ekskurzije v Katalog stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev, ki ga je izdajalo tedanje Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport (MŠZŠ). V katalogu so lahko učitelji našli številne programe, katerih glavni cilj je bila pomoč pri poučevanju zemljepisa oziroma geografije, posledično pa so ponujali tudi možnost njihovega dodatnega izobraževanja in napredovanja v višje strokovne nazive (1).

Strokovne ekskurzije po Sloveniji in zamejstvu

Strokovne ekskurzije po Sloveniji in zamejstvu so organizirane zlasti v manj obljudene in odročne dele Slovenije tudi zato, da bi zadovoljili različne interese članov LGD-ja.

Vodijo jih geografi z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU, nekdanjega Inštituta za geografijo, Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Inštituta za raziskovanje kraša ZRC SAZU, pa tudi od drugod. Odlikujejo se po dobrem poznavanju izbranega območja: ali na njem živijo ali pa je predmet njihovega raziskovalnega dela.

Strokovne ekskurzije praviloma potekajo trikrat v jesenskem in trikrat v spomladanskem obdobju (11).

Prvomajske strokovne ekskurzije v tujino

Prvomajske strokovne ekskurzije v tujino trajajo dober teden in so ponavadi organizirane v manj znane evropske države ali na Bližnji Vzhod. Vodijo jih geografski strokovnjaki, ki poskrbijo za pester program in obenem ohranjajo vezi z geografi drugih držav. Prvomajskih ekskurzij se lahko zaradi formalnih razlogov (Zakon o pospeševanju turizma) udeležijo le člani LGD-ja.

Poleg prvomajskih strokovnih ekskurzij so se v začetnem obdobju delovanja LGD-ja občasno organizirale ekskurzije, katerih glavni namen je bilo povezovanje in sodelovanje geografov na mednarodni ravni na eni strani ter organizirana, strokovno podprta izvedba daljših pohodniško-popotniških odprav, na drugi.

Slika 4: Strokovne ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva po Sloveniji in zamejstvu od 1983 do 2003 (1, 3, 6, 11).

Pomembna in koristna je bila ekskurzija na Dunaj leta 1986. Srečanje z dunajskimi geografi je odprlo nove možnosti za sodelovanje (5). Na Občnem zboru LGD-ja 19. 1. 1993 so razpravljavci poudarili pomen sodelovanja z geografi iz tujine. Leta 1993 je bilo posebej uspešno sodelovanje z geografi iz Švice in Belgije.

Matjaž Jeršič: "... vsaka ekskurzija tujih študentov ima velik pomen za promocijo Slovenije v svetu, saj so na primer švicarski geografi izdali posebno publikacijo o obisku v Sloveniji" (1).

Poletne pohodniško-popotniške odprave so udeležence popeljale v Prokletije, na Šar planino (ekskurzija je zaradi osamosvojitvene vojne odpadla) in na Špicberge; slednje so se zaradi velikih stroškov udeležili le trije člani LGD-ja (3). Bolj številčne so bile pomladanske odprave v nepalsko Himalajo in na Šrilanko (leta 1990) in v Vzhodno Afriko in na Sejše (leta 1991). Leta 1999 je zaradi premajhne udeležbe odpadla ekskurzija v Nemčijo, dve leti pozneje pa tudi ekskurzija na Dansko (1).

Šolske strokovne ekskurzije

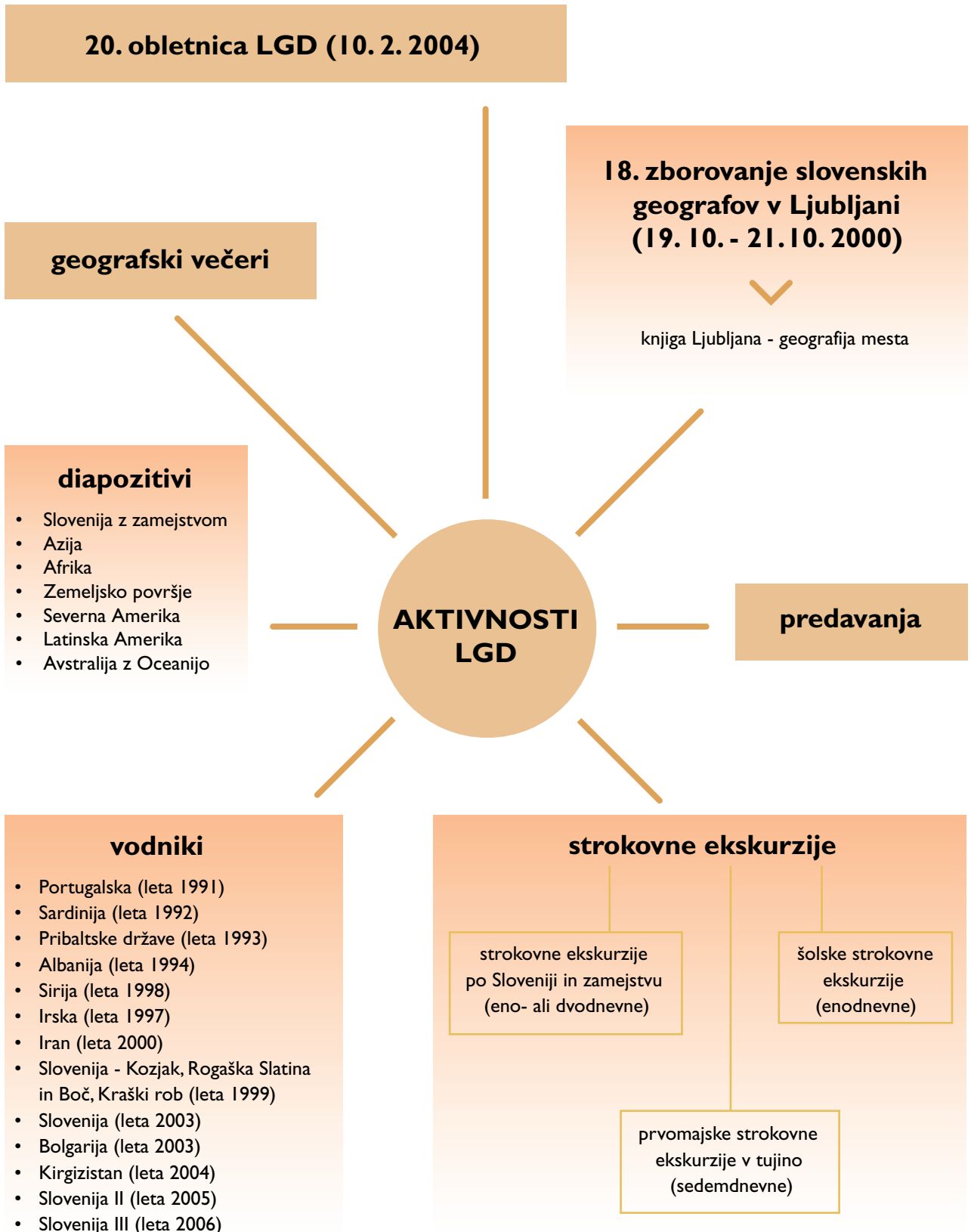
Šolske strokovne ekskurzije so najnovejša aktivnost LGD. Izvajati so jih začeli v šolskem letu 2002/2003 in so namenjene srednješolcem v okviru obveznih izbirnih vsebin.

LGD vsako leto izda katalog ekskurzij, ki je zasnovan tako, da so posamezne ekskurzije primerne za različne vrste srednjih šol: gimnazije, srednje strokovne šole, poklicne šole ipd. Poleg tega najdemo v katalogu vzgojno-izobraževalne cilje, trajanje, okvirni program, pot, zahtevnost, ceno vsake ekskurzije, povezanost z drugimi učnimi predmeti in opremo, ki jo učenci potrebujejo za uspešno izvedbo (4). Katalog prejmejo vse srednje šole v ljubljanski urbani regiji in nekaterih okoliških krajih (9).

Bistveni cilj tovrstnih ekskurzij je popestriti in dopolniti terensko delo, ki je pomembna vzgojno-izobraževalna prvina pri pouku zemljepisa oziroma geografije. Kakovostno pripravljene ekskurzije dvigajo ugled šolske geografije in lajšajo delo učiteljem (9).

Slika 5: Prvomajska strokovna ekskurzija leta 1994 v Albanijo (foto: člani LGD).

Slika 6: Shema aktivnosti Ljubljanskega geografskega društva.

Predavanja

Brezplačna poljudna in strokovna potopisna predavanja so namenjena vsem geografom, ljubiteljem geografije in potovanj. Predstavljajo najbolj pogostno dejavnost LGD-ja, saj se praviloma štirikrat v spomladanskem in trikrat v jesenskem obdobju organizirajo v prostorih Zemljepisnega muzeja v Ljubljani (11).

Predavatelji so ponavadi geografi in drugi, ki so že bili v določeni državi oziroma pokrajini in so z geografskimi značilnostmi in problematiko območja dobro seznanjeni. Potopisna predavanja v daljne predele sveta udeležencem slikovito pričarajo določeno območje ter njegove glavne naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti ter kulturne in etnične vidike.

Predavanja so v obdobju 20-letnega delovanja zajela v glavnem območja Južne in Severne Evrope, glavnine Severne in Južne Amerike, Azije in Avstralije z Oceanijo. Dokaj malo je bilo predavanj, ki so obravnavala afriške in srednjeevropske države, slednje zlasti zaradi boljšega

odziva obiskovalcev na predstavitev bolj odmaknjenih, odročnih, "eksotičnih" in (gospodarsko, populacijsko, kulturno, politično itd.) aktualnih predelov sveta.

Popularizacija geografije med mladimi

Pomembno je sodelovanje LGD z DMGS (Društvo mladih geografov Slovenije), katerega člani so nekoč pod imenom *Študentska sekcija* delovali v njihovem okviru. Odcepitev ni prinesla negativnih smernic. Člani DMGS se lahko udeležujejo predavanj LGD-ja, geografskih večerov in strokovnih ekskurzij po Sloveniji ter s tem bogatijo svoje geografsko raziskovalno obzorje. Poleg tega LGD finančno pomaga DMGS-ju z vsakoletnim odkupom društvenega glasila GEOMIX. Tesne vezi med društvoma se še nadalje krepijo, saj z leti narašča število članov DMGS na strokovnih ekskurzijah po Sloveniji in zamejstvu, obenem pa vse več nekdanjih članov DMGS vstopa v vrste LGD-ja.

Slika 7: Prvomajska strokovna ekskurzija na Liparske otoke leta 1984 (foto: člani LGD).

Od šolskega leta 2002/2003 LGD sodeluje z DMGS tudi strokovno. Člani DMGS za člane LGD, zdaj že tradicionalno, vodijo eno strokovno ekskurzijo v različne dele Slovenije ter pripravijo eno potopisno predavanje. Da bi okrepiли društvene vezi in zgradili most med mlajšo in starejšo generacijo, ki imata skupno željo po širjenju novih geografskih spoznanj, zagotavlja LGD članom DMGS udeležbo na strokovnih ekskurzijah po Sloveniji po simbolični ceni.

Vodniki LGD

Velik pomen za popularizacijo geografije in zlasti kot pripomoček pri načrtovanju šolskih ekskurzij imajo Vodniki LGD (več o tem glej v tokratni številki, rubrika Recenzija). LGD jih izdaja v sodelovanju z Založbo ZRC, ki vodničke tudi uspešno trži (nekaj jih je že povsem pošlo). Nezanemarljivo je dejstvo, da člani LGD tudi vodnike dobijo z vplačano letno članarino.

Pozitivna prihodnost?!

LGD z organizacijo strokovnih ekskurzij po Sloveniji in zamejstvu omogoča svojim članom in drugim ljubiteljem geografije možnost spoznavanja naravno-geografskih in druženo-geografskih značilnosti različnih pokrajin. S prvomajskimi strokovnimi ekskurzijami v tujino svojemu članstvu pripravi strokovni izlet v odmaknjene in manj znane države, s čimer izboljšuje tudi odnose s tujimi geografi. S sodelovanjem z geografi iz Slovenije in tujine društvo popularizira stroko in dejavnosti društva tudi zunaj strokovnih krogov.

Z geografskimi večeri oživlja strokovno izmenjavo mnenj v geografski stroki. Odprt geografski krog, v središču katerega je LGD, z leti narašča. Z uvrstitvijo

strokovnih ekskurzij v Katalog stalnega strokovnega spopolnjevanja se je v društvo privabilo tudi več učiteljev geografije, ki so dobili priložnost izpopolniti svoje znanje, s pridobljenimi točkami pa napredovati v višje strokovne nazive. Z izdajo diapozitivov kot učnega pripomočka in organizacijo šolskih ekskurzij je društvo izdatno prispevalo h kakovostnejšemu delu učiteljev geografije in posledično popestrilo pouk.

V današnjem globalizacijskem času je težko slediti novostim in konkurenci, ki preži za vsakim vogalom. Z leti se spreminjajo človeške norme in vrednote, način življenja in vsebina prostega časa. LGD si kljub temu prizadeva za krepitev stanovske zavesti geografov, s sodelovanjem med društvi in integracijo geografskih znanj pa spodbuja inovativnost in kreativnost, ki bosta še kako pomembni za uspešno društveno delovanje v prihodnosti.

Slika 8: Ergias Dagi leta 1987 (foto: člani LGD).

Literatura

1. Arhivsko gradivo Ljubljanskega geografskega društva (1984–2004).
2. Cigale, D. 2005: Članstvo Ljubljanskega geografskega društva. Ljubljana (osebni vir, marec 2005).
3. Gabrovec, M. 2005: Funkcije v Izvršnem odboru Ljubljanskega geografskega društva. Ljubljana (osebni vir, marec 2005).
4. Katalog ekskurzij (šolsko leto 2004/2005), 2004. Integral Primorska d.o.o. in Ljubljansko geografsko društvo. Ljubljana.
5. Kunaver, J. 1987: Ekskurzija Ljubljanskega geografskega društva na Dunaj. Geografski vestnik 59, 2. Ljubljana.
6. Perko, D. 1992: Ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva. Geografski obzornik 39, 2. Ljubljana.
7. Repe, B. 2004: Fotografije nekaterih članov LGD za prezentacijo LGD na 20. letnici, zgoščenka. Ljubljana.
8. Repe, B. 2004: Število članov Ljubljanskega geografskega društva v letih 2000 in 2002, zgoščenka. Ljubljana.
9. Smrekar, A. 2004: Delovanje Ljubljanskega geografskega društva. Ljubljana (osebni vir, december 2004 in marec 2005).
10. Urbanc, M. 2004: Dvajseta obletnica Ljubljanskega geografskega društva. Geografski vestnik 76, 1. Ljubljana.
11. Medmrežje: <http://www.zrc-sazu.si/lgd> (citirano 9. 2. 2005).

Vodniki Ljubljanskega geografskega društva: Slovenija II in III

Ljubljansko geografsko društvo je v sodelovanju z Založbo Znanstveno-raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti konec leta 2005 izdalo novo knjižico v sklopu Vodnikov Ljubljanskega geografskega društva (uredil Drago Kladnik). Z novim zvezkom nadgrajuje tradicionalno izdajanje vodničkov, ki so rezultat strokovne priprave za večdnevne prvomajske ekskurzije v tujino. V zadnjih letih so tako izšli vodniki za Irsko, Bolgarijo, Sirijo, Iran, Kirgizistan in Maroko. Vsak od njih prinaša geografske opise držav, v drugem delu pa podrobnejše opise poti. Vodniki so opremljeni s tematskimi kartami in mnogimi zanimivostmi, ki pritegnejo tudi negeografe.

Vodniček Slovenija II na 104 straneh predstavlja pet ekskurzij po Sloveniji in na Dobrač. V letu 2003 so se ekskurzije osredotočale na kras in problemske regije, zato so bile usmerjene v raziskovanje (ne)kraških pokrajin v južni Sloveniji, ki jih večinoma označujejo številni razvojni problemi, pridružila pa se jim je tudi ekskurzija v Zasavje. Prednost opisov je v pristopu: vsak prispevek prinaša kratko predstavitev najpomembnejših naravno- in družbenogeografskih značilnosti obiskane pokrajine, posebej pa so izpostavljeni tudi njeni temeljni razvojni problemi in možnosti prihodnjega razvoja. V drugem delu posameznega prispevka so predstavljene točke oziroma postanki, na katerih se velja ustaviti in opazovati, poslušati, se pogovarjati, vonjati, skratka - raziskovati.

Nataša Ravbar, mlada raziskovalka na Inštitutu za raziskovanje krasa ZRC SAZU, je vodila ekskurzijo po Krasu. Udeleženci so se na pot podali s

kolesi, kar je omogočilo odkrivanja kotičkov te sloveče pokrajine, ki motoriziranemu popotniku niso dostopni. Prispevek odkriva podzemne skrivnosti jame Vilenica, opisuje genoz večjih ali manjših površinskih pojavov, se spoprijema s pretakanjem kraških voda in z okoljskimi problemi. Značilnost Krasa sta seveda tudi vino in specifična kulturna pokrajina.

Monika Benkovič Krašovec, mlada raziskovalka na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, je člane Ljubljanskega geografskega društva popeljala v Brkine. Hribovje, zgrajeno iz fliša in apnenca, sodi med najmanj razvite dele naše države. Kljub temu je na poti mogoče najti veliko zanimivega, predvsem pa prijazne ljudi. Geografe seveda pritegne problematika depopulacije in zaraščanja kulturne pokrajine.

Aleš Smrekar z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU je vodil ekskurzijo po Notranjskem podolju (od Babnega do Cerknikega polja). Na postajah ob poti si je

mogoče ogledati (do nedavno) najhladnejši kotiček v Sloveniji, imenitne kraške pojave na Cerkniskem polju in še marsikaj.

Marjan Ravbar, zaposlen na Geografskem inštitutu Antona Melika ZRC SAZU, je vodil ekskurzijo v Suho krajino, ki je primer "arhaične" pokrajine v zaledju urbanih središč. Na opisanih točkah si je mogoče ogledati nekdanji pomen pokrajine in težave, s katerimi se srečujejo domačini.

Študentje, člani Društva mladih geografov Slovenije (z Oddelka za geografijo ljubljanske univerze; prispevek je delo Naje Marot), so pripravili in izvedli ekskurzijo v Zasavje. Zasavje je regija, ki se srečuje z razvojnimi težavami, povezanimi z deindustrializacijo. Na predstavljenih točkah si je mogoče ogledati muzej in rudarsko stanovanje v delavski koloniji, območje Rudnika Trbovlje-Hrastnik in najvišji dimnik v Evropi.

Prispevek Matije Zorna z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU je vodnik po podorih pod Dobračem na avstrijskem Koroškem. Ekskurzijo je pripravilo in izvedlo Geomorfološko društvo Slovenije.

Vodniček Slovenija II je opremljen s številnimi nazornimi tematskimi kartami in zgovornimi fotografijami, ki bralca usmerjajo pri potepanju ter spodbujajo k spoznavanju pokrajine v živo. Vodniček je napisan strokovno, a dovolj poljudno, da je primeren za vsakogar, ki je željan spoznavati manj znane slovenske pokrajine, v posebno pomoč pa bo študentom geografije in učiteljem, ki pripravljajo ekskurzije za svoje učence.

Vodniček Slovenija III je uredil Drago Kladnik. Na 105 straneh je predstavljenih šest ekskurzij po Sloveniji, ki so bile izvedene v letu 2004. V ospredju zanimanja so bile ponovno manj obiskane robne slovenske pokrajine.

Ana Vovk Korže (Oddelek za geografijo Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru) je udeležence ekskurzije popeljala v Prekmurje. Ob prebiranju članka lahko spoznate najnovejše razvojne težnje v gospodarsko najmanj razviti slovenski pokrajini ter številne manj znane znamenitosti, ki so vredne vašega ogleda. Nenad Jelenčič, profesor na Osnovni šoli Podzemelj, je pripravil ekskurzijo po Beli krajini. V dveh dneh lahko ob lagodnem kolesarjenju spoznate zgodovinske ostanke mitreja pri Rožancu, uskoško vas, številne cerkve in naravne lepote Bele krajine, pri čemer ni izpuščena geografska problematika varovanja naravne in kulturne dediščine.

Tomaž Hartman je pripravil in izvedel zanimivo ekskurzijo v pragozd na Kočevskem. V članku z naslovom "Naj tu ostane pragozd – gozdni rezervati na Kočevskem" se lahko seznanite z razvojem Kočevskega. Posebna pozornost je posvečena pragozdnemu rezervatu Pugled – Žiben in drugim

izbranim naravnogeografskim značilnostim tega območja. Članek je opremljen s številnimi shemami in kartografskim gradivom.

Marjeta Jerič, članica Društva mladih geografov Slovenije in študentka geografije ljubljanskega Oddelka za geografijo Filozofske fakultete, je udeležence popeljala na Bloke in Vidovske hribe. Površinsko majhni pokrajini skrivata v sebi veliko geografsko pestrost. S Srečkom Zgago lahko obiščete Baško grapo, ki le redko pritegne pozornost slovenske javnosti, vendar se je tudi (ali pa ravno zato) vredno posvetiti tej 30 kilometrov dolgi dolini. V zadnjem prispevku predstavlja Irena Rejec Brancelj (Agencija Republike Slovenije za okolje) Koprsko primorje na nekoliko drugačen način. Namerno se je izognila obalni urbani aglomeraciji, da bi predstavila temeljne geografske značilnosti in procese v notranjosti Koprškega Primorja, ki ga označujejo istrske vasice, zaznamovane z depopulacijo.

Posebna odlika tokratnega vodnika je veliko nazornih slik ter sporočilnih kart in shem, ki bralcu še bolj približajo preučevane pokrajine in procese v njih. Uporabnost vodnika je v uvodu najbolje označil urednik: "Učitelji geografije lahko iz knjižice črpajo ideje za izvedbo ekskurzij v lastni režiji, drugi bralci pa se lahko podrobno seznanijo z nekaterimi slovenskimi pokrajinami ter pojavi in procesi, ki se pojavljajo ali so najlažje opazni in najbolj prepoznavni prav na predstavljenih območjih. Prelistajte knjižico in izvedeli boste marsikaj, morda pa jo boste odnesli s seboj na teren in vam bo koristen pripomoček ob spoznavanju manj znanih kotičkov naše domovine." Preberite – ne bo Vam žal.

Simon Kušar

Slovenska mesta skozi čas

Knjiga, ki sta jo kot katalog po istoimenski razstavi pripravila Vladimir Kološa in Andrej Nared, izdal pa Arhiv Republike Slovenije, nas vabi na sprehod po izbranih slovenskih mestih.

Bogato slikovno gradivo, ki je temeljni gradnik knjige, popelje radovednega bralca po skritih kotičkih naših mest, obenem pa mu tlakuje pot v preteklost in odstira zanimive podobe nekdanjih časov.

Avtorja prepustita besedo 256 bakrorezom, jedkanicam, litografijam, ksilografijam, risbam, gvašem, oljnim platnom, akvarelom, katastrskim načrtom, razglednicam in fotografijam, ki zgovorno prikazujejo razvoj slovenskih mest od 16. stoletja dalje, sama pa podobam dodata le krajši okvir, s katerim nam izbrana mesta osvetlita v zgodovinski luči.

Pri izbiri mest sta avtorja upoštevala tri temeljne kriterije: velikost in zgodovinski pomen mesta, ohranjenost primerne gradiva, ki bi služilo razstavi, in enakomerno zastopanost celotnega slovenskega ozemlja. Na tej podlagi sta izluščila: Ljubljano, Brežice, Celje, Črnomelj, Idrijo, Kočevje, Koper, Kranj, Krško, Maribor, Novo mesto, Postojno, Ptuj, Slovenj Gradec, Slovensko Bistrico in Škofjo Loko.

Zaradi pomembnosti sta uvrstila Ljubljano na prvo mesto, njej pa sledijo ostala mesta po abecednem vrstnem redu. Tudi sicer je največ prostora namenjenega glavnemu mestu, ki je v vsem obravnavanem obdobju predstavljalo najpomembnejše gospodarsko, politično in kulturno središče. Ob grajski hrib stisnjene hiše, čolni na široko razliti Ljubljani, topot konj in drdranje

kočij med ljubljansko gospodo, vrvež mladcev v liceju, ki se je tekom let pretil v žuborenje branjev, osamljeni most, ki mu je čas namenil priložnika na levi in desni, s tramovi podprti zidovi po potresu, vabeče trgovine Starega trga - nešteto podob, ki nam kažejo, kako čas gnete mesto in mu vdihuje domačnost in dandanes vidne poteze.

Vsakemu mestu namenijo slike svojo zgodbo – brežiški in celjski grad, nespremenjeni Glavni trg v Črnomlju, pravljicne podobe idrijskega rudnika, ob Rinžo stisnjeno Kočevje, Koper v naročju svetega Nazarija, Kranj v kulisi gora, srčni pozdrav popotnika iz Krškega, mariborski Lent, mestna hiša dolenske prestolnice, Postojnska jama, sanjski Ptuj, tišina Slovenj Gradca, preprostost Slovenske Bistrice, Homanova hiša v Škofji Loki ... so le bežni izseki, ki so se vtisnili v spomin pisca pričujočega zapisa, ki vam z navdušenjem polaga v srce "Otroci, potujite!". Naj slike v vas prebudijo zanimive zgodbe, zarišejo nove poti in vdahnejo nova spoznanja.

Spremno besedilo je prevedeno v angleški jezik, prav tako podnapisi pri slikah. K vsakemu mestu je dodana slika najstarejše listine, ki mesto prvič

omenja. Knjigo (271 strani, Ljubljana, 2005) dodatno bogatijo mestni grbi in pečati.

Žal pa se je v delo prikradlo tudi nekaj pomanjkljivosti, med katerimi geografi hitro opazimo predvsem nepravilnosti pri navajanju količine padavin in padavinskega režima.

Kljub temu je delo zanimiva popestritev, ki presega svoj osnovni namen razstavnega kataloga. Je vseh izdelek, ki bo zagotovo zasedel svoj prostor na knjižni polici vsakega ponosnega prebivalca izbranih mest. Prav tako si lahko le želimo, da bi razstavo, ki je doživela velik odmev v Pekingu, Skopju, Varšavi in Opolu ter je že bila na ogled v Celju, kmalu videli tudi v katerem od drugih slovenskih mest.

Janez Nared

Srečanje ameriških geografov 2006

Letošnje srečanje ameriških geografov je bilo že stodruge po vrsti in po enajstih letih ga je ponovno gostilo velemesto Chicago. 5470 udeleženc in udeležencev iz ZDA, Kanade in številnih drugih držav se je od 7. do 11. aprila 2006 vključevalo v številne predstavitve znanstvenih prispevkov in posterjev z najrazličnejših geografskih področij.

Predstavitve so v obliki okroglih miz potekale vsak dan v več kot 70 predavalnicah hkrati, v dveh dopoldanskih in dveh popoldanskih terminih. Poleg tega so organizatorji poskrbeli še za zanimive delavnice in ekskurzije. Podeljene so bile nagrade najboljšim znanstvenim prispevkom študentov. V času konference je

Chicago je bil zaradi številnih priseljencev dolga desetletja poznan tudi kot "Mesto sosesk". Danes je v mestnih medijih prisotnih kar 130 jezikov, urgentna zdravniška služba pa na telefonske klice lahko odgovarja v 27 jezikih (foto: Irena Mrak).

potekala tudi t. i. borza geografskih zaposlitev na območju ZDA.

Na srečanju sta aktivno sodelovala dva slovenska geografa. Anton Gosar (Oddelek za geografijo, Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem) je na okrogli mizi z naslovom "*Place and Space in Eastern Europe*" predstavil prispevek "Turizem v postkomunističnih državah Jugovzhodne Evrope", Irena Mrak (Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani) pa na okrogli mizi "*Mountain Tourism – Diversity, Complexity and Change*" prispevek "Okoljski in kulturni vplivi gorskega turizma v Srednji Aziji".

Srečanje bo prihodnje leto potekalo v San Franciscu, in sicer od 17. do 21. 4. 2007.

Irena Mrak

Spoštovani naročniki!

Morebitne spremembe naročniških razmerij (prijave, objave) in spremembe naslova sporočite upravniku revije na naslov:

Primož Gašperič,
Geografski inštitut Antona Melika
ZRC SAZU, Gosposka 13, 1000
Ljubljana, telefon (01) 200 27 21,
E-pošta: primoz.gasperic@zrc-sazu.si.

Spremembe naročniških razmerij začnejo veljati s **1. januarjem 2006** oziroma s prvo številko naslednjega letnika (med letom sprememba ni možna), spremembe naslova pa takoj, ko prejmemo vaše obvestilo.

Primož Gašperič

EKSKURZIJE LGD JESENI 2006

POHODNA EKSKURZIJA PO SMREKOVŠKEM POGORJU,
16. september 2006.

Vodja: univ. dipl. geog. Martina Pečnik, Naravovarstvena zveza Smrekovec; ambasadorka programa Leonardo da Vinci za Slovenijo.
Tema: Spoznavanje naravoslovnih posebnosti pogorja in planinske poti čez Smrekovško pogorje.

DOLINA SOPOTE S ŠENTJANŽEM, 14. oktober 2006.

Vodja: Aleš Jesenšek, član Društva mladih geografov Slovenije.
Tema: Spoznavanje posebnosti doline reke Sopotne in njihovo vrednotenje za morebitni krajinski park.

GORIŠKO POLJE IN GORIŠKI KRAS, 11. november 2006.

Vodja: dr. Branko Pavlin, Statistični urad Republike Slovenije.
Tema: Prepoznavanje pomena naravnih virov za lokalno gospodarstvo in razvoj.

Prijave sprejemamo na telefonskem odzivniku: 01/ 200 27 30. Prosimo, da se pri prijavi predstavite z imenom in priimkom.

Finančni prispevek znaša 3.500 za člane LGD oziroma 4.200 SIT za nečlane; nakažite ga na transakcijski račun št. 02010-0092471715 (Ljubljansko geografsko društvo, Aškerčeva 2, 1001 Ljubljana, Namen plačila: IME EKSKURZIJE). Cena je na dan ekskurzije višja za 500 SIT. Stoški prehrane niso vključeni v ceno. Odhod je vsakokrat ob 7. uri s Kongresnega trga v Ljubljani.

Za dodatne informacije se obrnite na Primoža Pipana:
primoz.pipan@zrc-sazu.si.

Primož Pipan

Geografija podeželja ...

... v naslednji številki Geografskega obzornika.

Foto: Barbara Lampič.

Profesorja dr. Vladimirja Klemenčiča ni potrebno posebej predstavljati. Kot univerzitetni učitelj, mentor, raziskovalec, ambasador znanosti, prejemnik številnih pomembnih priznanj in nagrad ter neutrudni in kritični procesno-problemski "terenski" geograf se je zapisal v spomin številnim generacijam geografov in negeografov.

Ob njegovem častitljivem življenjskem jubileju, 80. letnici, organizira Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani mednarodni znanstveni sestanek, s katerim želimo osvetliti sodobne pojave in procese v slovenski družbi in pokrajini. Izpostaviti želimo dve tematiki, katerima je slavljenec v več kot petdesetletni karieri posvečal največ pozornosti:

- narodnim manjšinam in obmejnim območjem ter
- podeželju.

Vabimo Vas, da se udeležite enodnevnega srečanja, ki bo v četrtek, 5. oktobra 2006, na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete.

Kontaktna oseba:

dr. Jernej Zupančič, Oddelek za geografijo,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana ali elektronski naslov:
jernej.zupancic@guest.arnes.si.

